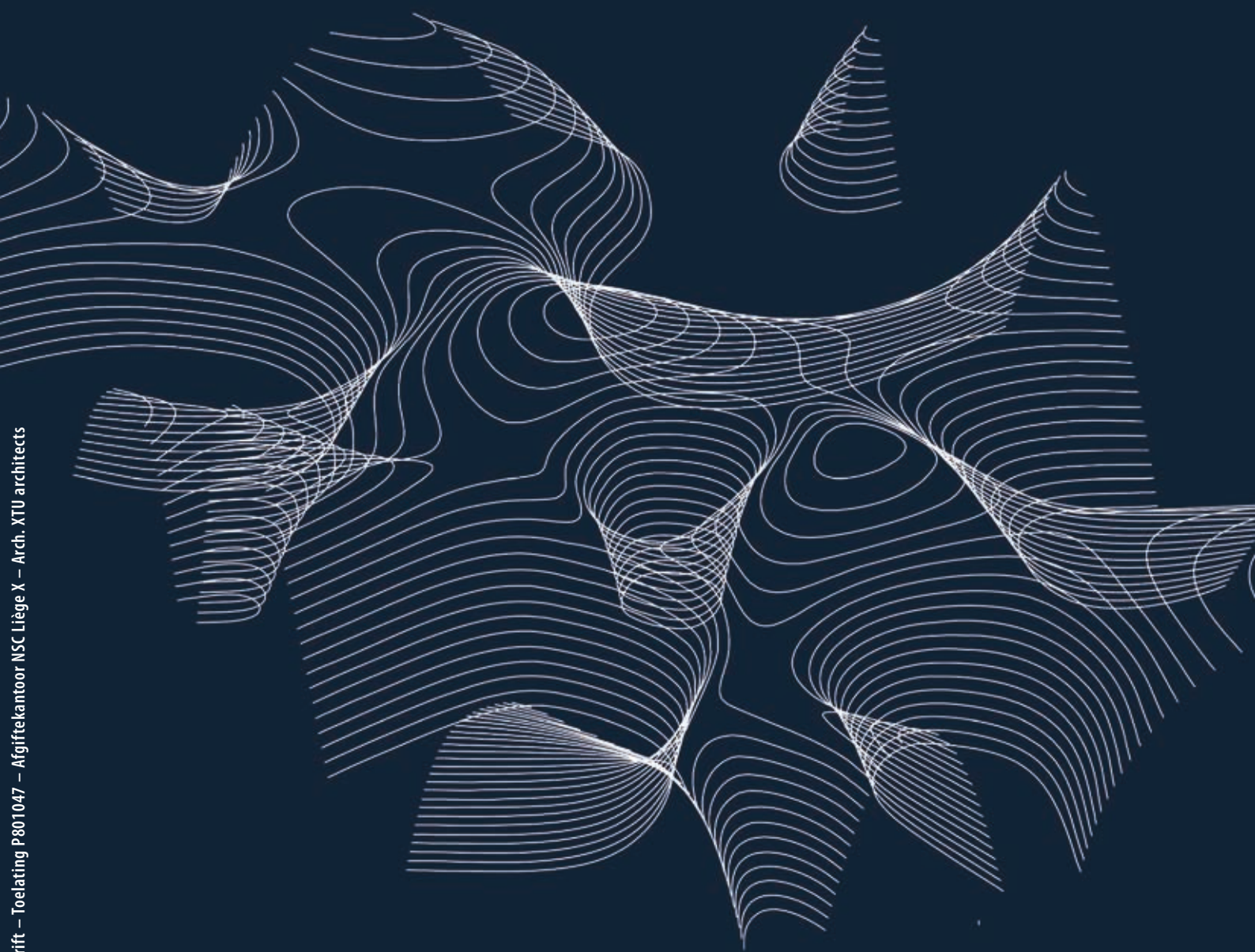

architraaf

professioneel
architectenmagazine **December 2015 – n° 186**

Belgique – België
P.P. – P.B.
LIEGE X
BC30650

Latero, ultieme puurheid, power en punch

Latero bundelt de krachten van de natuur om uw gevel nog een sterkere uitstraling te geven. Deze unieke gevelsteen is gemaakt met de inzet van de vier elementen: aarde, water, lucht en vuur. Het resultaat: een keramische steen met een brede variatie aan kleurnuances en een oneffen oppervlak dat uw gevel meer diepte en dynamiek geeft.

Latero is verkrijgbaar in Waalformaat (ca. 215x102x50 mm) en bestaat in zeven verschillende tinten, gaande van zacht tot sterk genuanceerd: Fire, Sepia, Oriente, Menta, Mogano, Avorio en Rosso.

Ontdek de Latero gevelsteen in onze showrooms in Londerzeel of Kortrijk.

www.wienerberger.be

Uitgever

Maison des Architectes ASBL
avenue du Parc 42 – B 4650 Chaineux
tel. +32 (0)87 26 91 51
r.treselj@architrave.be – www.architraaf.be

Hoofdredacteur

Robert Treselj
r.treselj@architrave.be

Redactiecomité

redaction@architrave.be

Brussel

Ludovic Borbath (AABW) – Gérard Kaiser (UPA-BUA)

Vlaanderen

Hubert Bijns, Roel De Ridder

Wallonië

Robert Louppe (AAPL)
Eric Lamblotte, André Schreuer, Robert Treselj (SRAVE)

Grafische vormgeving en prepress

www.stereotype.be

Vertaling, redactie

BVBA Redactie bureau Palindroom

Druk

Snel Graphics SA

Fotogravure

SPRL Goeminne Photogravure

Advertenties

Isabelle Dewarre
tel. +32 (0)4 383 62 46
id@architrave.be
Lydie Claire
tel. +32 (0)496 610 178
l.claire@architrave.be

Het tijdschrift wordt uitgegeven met een oplage van 13 150 exemplaren
(8 150 NL – 5 000 FR), Levering per direct mail.
Gratis, mag niet verkocht worden.

Elke integrale of gedeeltelijke reproductie of verspreiding van in het tijdschrift
Architraaf gepubliceerde pagina's of afbeeldingen die plaatsvindt zonder
schriftelijke toestemming van de uitgever, in welke vorm dan ook, is
verboden en zal worden bestempeld als namaak. Het tijdschrift Architraaf
is niet verantwoordelijk voor de teksten, foto's en illustraties die werden
toegestuurd.

Het tijdschrift architraaf en het architraaf-logo zijn gedeponeerde merken.

ISSN 2295-5828

Editoriaal

Wie de bal kaatst...

Een groot deel van dit nummer is gewijd aan de derde editie van de *Grote Prijs Architectuur van Wallonië*. Eén zwaluw maakt de lente niet, en dus moet dit initiatief met volle overtuiging gesteund worden – Wallonië geeft het goede voorbeeld. Het idee dat het imago van een regio ook gestalte kan krijgen via de promotie van zijn architectuur, vindt stilaan ingang. Wallonië is vandaag het enige gewest dat investeert in de organisatie van een architectuurwedstrijd. Dit gezegd zijnde, moeten we tegelijkertijd toch ook de aanzienlijke bijdrage van de Bouwmeesters in de twee andere gewesten van dit land benadrukken. Niet alleen dongen heel wat Vlaamse en Brusselse collega's mee naar de prijzen op de GPAW, er waren ook internationale deelnemers uit Nederland, Frankrijk en de Verenigde Staten.

Conform het gezegde 'wie de bal kaatst, mag hem terug verwachten' ging de GPAW anno 2015 gepaard met een aantal verrassingen en ontwikkelingen. De Belgische architectenwereld mag blij zijn met de keuzes van de gerenommeerde internationale jury, die unaniem en in alle onafhankelijkheid twee keer het Caserne-project van Matador in Bergen in de bloemetjes zette. Het project is sindsdien verprutst door de koppigheid van een gedelegeerd functionaris die eerst en vooral zijn eigen visie wilde opleggen. Zoals een Frans lid van de jury terecht opmerkte, verliest iedereen bij dit wanbeheer, zowel het bestuur en zijn beschimpte functionarissen als de architecten, die hun ontwerp en intellectueel eigendom geschaad weten. Gelukkig heeft de gedelegeerde functionaris aangetoond dat de architectuur van een veel hoger niveau is door een soevereine lezing van het ontwerp op te leggen, een ultiem teken van zwakte...

In dit nummer is er eveneens plaats voor andere projecten, waaronder de exploten van twee bijzondere architectenbureaus: enerzijds gastarchitect AST77 van Peter Van Impe uit Tirlmont, anderzijds Egide Meertens Plus Architecten uit Riemst.

Een van onze dossiers gaat over de veroudering en het herstel van beton. Europa is zich bewust geworden van de enorme kosten (meerdere miljoenen euro's per jaar) die de vroegtijdige verrotting van beton met zich meebrengt. In dit verband zijn dan ook enkele maatregelen en richtlijnen ontwikkeld. Het andere redactionele thema omvat de verlichting van architecturale gebouwen en constructies. We hadden een interview met specialist ter zake Yann Kersalé, die realisaties en referenties over de hele wereld kan voorleggen.

In onze juridische rubriek gaat onze verzekeringspartner dieper in op de deelname van een architect aan een gunningsprocedure voor een overheidsopdracht, waarbij hij gevraagd wordt om op voorhand al heel wat werk te verrichten. Anderzijds heeft meester J.-P. Vergauwe het over 'herstelling in natura', een aanpak die vaak wordt voorgesteld door de aannemer om bepaalde mankementen te verhelpen.

Veel leesplezier,
Het redactiecomité

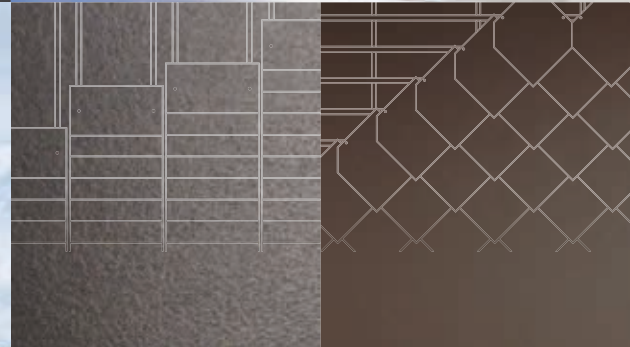
INSPIRERENDE VEZELCEMENTLEIEN

Motieven en kleuren voor gevel en dak

Cielle (BE) - Ph. Bosquée (Marche-en-Famenne)

Kermt (BE) - Claes - Vanoppen (Kermt)

Barvaux (BE)
LRARCHITECTES (Tourinnes-Saint-Lambert)

Ontvang ons
boek met de meest
inspirerende
referenties:
Best of Slates 4

Ga naar: www.eternit.be/nl/dak/best-of-slates/

Wallonie

XTU architects – Het Franse paviljoen –
Universele wereldtentoonstelling 2015 in Milaan
– p 20-21

Overzicht

Editoriaal	3
Nieuws	6 – 8
Te gast bij architraaf / AST 77 architecten - en ingenieursbureau	10-11
Architectuurprojecten / Geconcentreerde inventiviteit – Architectenkantoor met appartement op krap perceel	12-14
/ Architectenkantoor uitgebreid met markante bibliotheekruimte	22-24
/ Riva Bella – Leien op school	36-37
/ LiTC – Logistieke innovatie in een duurzaam kader	42-44
Grote Prijs Architectuur van Wallonië 2015	30-35
Stedenbouw / Caserne – Woningen in de historische stadskern	46-47
/ Caserne – Specifiek ingerichte publieke ruimte op de site van de Leopoldkazerne	48-50
Dossier / Yann Kersalé – Intense verstandhouding leidt tot Verlichting	39-41
Rubriek van de verzekeraar / Architect, u neemt deel aan de voorbereiding van een overheidsopdracht: Wat kunt u doen? Wat moet en kan de aanbestedende overheid doen?	16-17
Rubriek Cement en beton / Het MICX, een icoon voor de toekomst	18
Rubriek Hout / Het Franse paviljoen – Weelderige gewelven in hout	20-21
Rubriek Recht / Uitvoering in natura. Ja, maar.	26
Rubriek Steen / Brusselse kinderkopjes – Onder de platanen, de stenen, het zand. . . en nog veel meer!	38
Dossier / Betonherstelling gisteren. . . vandaag en morgen misschien!	28
BVA / Permanente Vorming voor Architecten – enkele bedenkingen	27
Publireportage / GS3, een van de pioniers van BIM	51

IRISS combineert zonwering met ledvideoprojectie

IRISS staat voor Integrated Radiant Image Solar Shading: een revolutionair Renson-zonweringssysteem met ongelimiteerde flexibiliteit. Het is verkrijgbaar in alle mogelijke afmetingen en kan op elk moment uitgebreid worden. De lamellen zijn perfect integreerbaar in een complete en esthetische oplossing voor zonwering en gevelbekleding. De kleine afstand van 25 mm tussen de lamellen zorgt ervoor dat het licht naar binnen kan en het visueel comfort behouden blijft. De combinatie van de lamellen met geïntegreerde leds zorgt ervoor dat een gebouw met een dynamisch en transparant videosysteem uitgedost kan worden zonder afbreuk te doen aan de architectuur. Ook overdag zijn de heldere leds duidelijk zichtbaar, en alle inhoud kan vanop afstand ingegeven worden.

Renson

www.renson.be – Tel. +32 (0)56 62 71 11

Mens centraal in samenspel tussen architectuur en aluminium

Voor de uitbreiding van de hoofdzetel van Reynaers Aluminium kreeg Jaspers-Eyers Architects de opdracht een duurzaam BEN-gebouw te ontwerpen waarin het comfort van bezoekers en gebruikers centraal staat.

Het nieuwbouwproject sluit perfect aan bij de bestaande gebouwen en is het toonbeeld van innovatief gebruik van aluminium systemen. De voorgevel bestaat uit een strak patroon van gevel- en raamsystemen, de achterzijde is een opengewerkt gebouw dat toegang verschaft tot een ruime inkomhal.

Reynaers Aluminium

www.reynaers.be

Gyproc® HabitoTM, wanden ontworpen op maat van het gewenste comfort

Steeds vaker worden Gyproc-platen toegepast in nieuwbouw of renovatie. Daarom ontwikkelde Gyproc de Habito-platen, een nieuwe generatie Gyproc-platen speciaal aangepast aan de comfortbehoefte in de huidige woon- en leefomgeving.

Gyproc-wanden opgebouwd met Habito-platen zijn sterk, duurzaam, geluidsisolierend en bovendien gebruiksvriendelijker dan klassieke wanden. Het bevestigen van voorwerpen als flatscreens, gordijnroedes of wandrekken kan voortaan op een heel eenvoudige manier door simpelweg een spaanplaatschroef met een diameter van 5 mm te gebruiken. Er is geen speciaal gereedschap of speciale plug meer nodig.

Meer weten over de voordelen?

Surf snel naar www.gyproc.be.

Gyproc

www.gyproc.be

Permanente vorming is binnenkort verplicht voor architecten!

Overheidsopdrachten, het typebestek voor gebouwen (CCTB), de systemen in de EPB-regelgeving, premies, het uitvoeringsdossier, bouwen met hout, stedelijke vergunningsprocedures, veiligheids- en gezondheidscoördinatie, werfbeheer, de BIM-revolutie (2 februari), het bezoek van steengroeven... : al deze zaken zijn thema's die u vanaf januari 2016 gepresenteerd zult krijgen (en waarvan sommige bestemd zijn voor stagiaires). *De opleidingen worden enkel in het Frans gegeven.*

→ Schaaf uw kennis bij en neem deel aan de 3 uur van de UWA omtrent de professionele praktijk.

Permanente vorming voor architecten door architecten!

- Volg ons: [@UWA_news](https://twitter.com/UWA_news) of op LinkedIn
- Abonneer u op onze nieuwsbrief www.uwa.be/?page_id=122
- Voor al uw vragen: formation@uwa.be

Bezoek onze website

www.architraaf.be

agendA **architecture.be**
The first reference agenda for architects in Belgium

Maak van het dak een balkon... Balkonvenster CABRIO®

› Nieuwe breedte:
114 cm

› Rijkelijke
verlichting
van de ruimte

Vergroot
de leef-
ruimte

Meer informatie op
pro.velux.be

VELUX®

CCT B2022 voor Revit

Aangezien de CCT B2022 voortaan geldt als het referentiebestek in het Waalse Gewest, is het voor een architect waardevol om de artikelcodes te kunnen linken aan de bestanddelen van het numerieke model. Bij het deduceren van de hoeveelheden uit dit numerieke model laat deze koppeling toe om de B2022-structuur te volgen, met het oog op de realisatie van een omstandige en samenvattende opmeting.

Tase heeft een bibliotheek met architecturale Revit-componenten ontwikkeld die de artikelcode van de B2022 al bevatten. Bovendien beschikt de modelleerder via het Tase-sjabloon voor Revit Architecture over alle B2022-artikelcodes en zal hij er bij de creatie van nieuwe elementen makkelijk een artikelcode aan kunnen linken.

Om hier toegang toe te hebben, volstaat het om het TSP (Tase Support Pack) aan te schaffen, dat nog heel wat andere voordelen biedt.

Meer info? Contacteer Tase via e-mail: bim@tase.be of per telefoon: 02 880 97 17

Tase

cad@tase.be – www.tase.be – Tel. +32 (0)2 247 92 06

RenovActive: een betaalbaar antwoord op de renovatienoden in België

Renovatie, Active House, betaalbaar en reproduceerbaar: deze hoofdkenmerken liggen aan de basis van het RenovActive-project in Brussel (België). Dit is waar het om draait bij de **Active House-principes**. Volgens deze principes wordt gestreefd naar **energie-efficiëntie**, naar een **comfortabel binnenklimaat** voor de mensen die in het 'Active House' wonen en werken én naar een positieve impact op het leefmilieu. De Active House-principes streven dus naar een perfecte balans tussen energie, comfort en leefomgeving. Het doel van RenovActive is om een duurzaam en **betaalbaar** renovatieconcept te ontwikkelen dat geschikt is voor renovaties en modernisering op grote schaal. Daarom ontwikkelde VELUX in samenwerking met ONO Architectuur, een voor iedereen **toegankelijk** concept dat zowel op financieel als technisch niveau perfect **reproduceerbaar** is. Voor het RenovActive-project werkt de VELUX Groep samen met de openbare vastgoedmaatschappij "Anderlechtse Haard" die in Brussel zo'n 3.600 woningen bezit. De bouwwerken zouden in de lente van 2016 worden afgerond.

VELUX Belgium

www.velux.be – Tel. 010 42 09 09

De Latero-gevelsteen
Ultieme puurheid, power en punch

De nieuwe reeks gevelstenen 'Latero' van Wienerberger bundelt de krachten van de natuur om gevels nog een sterkere uitstraling te geven. De Latero is gemaakt met de inzet van de vier elementen: aarde, water, lucht en vuur. Het resultaat: een keramische steen met een brede variatie aan kleurnuances en een oneffen oppervlak dat gevels meer diepte en dynamiek geeft.

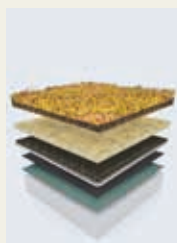
De 'Latero' is verkrijgbaar in Waalformaat (ca. 215x102x50 mm) en bestaat in zeven verschillende tinten, gaande van zacht tot sterk genuanceerd: Fire, Sepia, Oriente, Menta, Mogano, Avorio en Rosso. Dankzij zijn unieke uiterlijk, de rijke keuze aan kleuren en de vertrouwde kwaliteit komt deze nieuwe Terca-gevelsteen tegemoet aan de hoogste verwachtingen op het vlak van architectuur en kleur. Want welke ook de omstandigheden of toepassingen zijn, de Latero gevelsteen toont zich altijd van zijn 'buon Latero-gevelsteen', zijn mooiste zijde...

Voor meer info: www.wienerberger.be

Wienerberger nv

www.wienerberger.be

Lichtgewicht groendakstelsysteem Urbanscape

groendakstelsysteem Urbanscape.

Groendaken hebben enorme voordelen, maar waren tot nu toe niet universeel toepasbaar vanwege hun relatief hoge gewicht. Knauf Insulation komt nu met een baanbrekende oplossing: het nieuwe lichtgewicht

dakstructuur – staal, beton of hout – het groendak beschikbaar. Urbanscape bestaat uit een vegetatielaag van sedum, een rotswoolsubstraat, een drainagesysteem en een wortelwerend doek.

Dit groendakstelsysteem is het eerste complete en unieke systeem met een hoge waterbuffercapaciteit, bijzonder licht in gewicht en eenvoudig te installeren in slechts enkele uren. Daardoor wordt voor elke private woning, bedrijfspand of kantoorgebouw en voor elk type

Knauf

www.urbanscape.be/nl

archi
tectura.be

Bezoek onze website

www.architectura.be

Whow!

Uw creativiteit wordt ook tijdloos,
met Reynaers Aluminium.

Uw ideeën moeten de tand des tijds doorstaan en zo ook de materialen die u gebruikt. De raam- en deurprofielen van Reynaers Aluminium vullen perfect uw plannen aan met esthetische en functionele oplossingen, waar u trots op kan zijn. Creatief passen ze door hun veelzijdigheid bij elk ontwerp: modern of klassiek, nieuwbouw of renovatie. Bovendien geven ze uw klanten ook nog jaren extra woonplezier door het beperkte onderhoud, de goede isolatie en het duurzame materiaal.

www.reynaers.be

Wie verder kijkt, kiest Reynaers Aluminium

AST 77 architecten - en ingenieursbureau

Goossensvest 45 – 3300 Tienen – Tel. +32 (0)16 811 077 – www.ast77.be

AST 77 architecten- en ingenieursbureau is een creatieve groepering van architecten en ingenieurs die in 2007 opgericht is door arch. ing. Peter Van Impe. Het team, dat bestaat uit zes medewerkers, bouwt aan een sterke reputatie als creatief, onderzoekend bureau dat op basis van actuele en specifieke opgaven hedendaagse en innovatieve gebouwen ontwikkelt – in schaal en aard variërend van nieuwbouw tot verbouwingen, van privéwoningen tot openbare gebouwen en van interieurdetails tot stedenbouwkundige concepten. De ontwikkelde architectuur weerspiegelt de drie kerntaken van AST 77: Architectuur, Stabiliteit en Technieken.

AST 77 tracht met zijn architectuur een flexibel maatpak te maken voor de gebruikers van de door hen ontworpen gebouwen. *Dit wil zeggen dat we noch confectie, noch trouwpakken wensen te maken*, legt Peter Van Impe uit. *Deze zijn immers te beperkt in hun tijd en gebruik. Het flexibel maatpak moet een antwoord bieden op de ruimtelijke kwaliteit van zowel de bebouwde als de niet-bebouwde omgeving. Duurzaamheid is hierbij niet alleen een kwestie van materiaal- of systeemkeuze. Duurzaamheid voor gebouwen met een levensduur van meerdere generaties is in de eerste plaats zorgen voor flexibiliteit en inpassing in de ontwikkeling van de omgeving als geheel. Het is helaas onvermijdelijk dat bouwen het milieu belast. Aan ons om na te gaan hoe een ontwerp ervoor kan zorgen dat deze negatieve consequenties tot een minimum beperkt worden en de positieve beleving verder geoptimaliseerd wordt.*

Peter Van Impe verkiest dan ook de term 'integrale kwaliteit' boven 'duurzaam bouwen'. *Integratie duidt namelijk op een dynamische combinatie van de verschillende aspecten die betrekking hebben op het algehele ontwerp- en bouwproces*, legt hij uit. *Het wijst op een optimaal samenspel van de situatie, de beheersing van het klimaat door gebouw en installatie en de daarvoor benodigde inzet van grondstoffen in de vorm van materialen en energie. En eveneens van de visie op de factor tijd/economie en de waarde en duurzaamheid van de ingezette middelen op de korte en lange termijn.*

© Steven Massart

2

© Steven Massart

❶ Lage-energie privéwoning

Wemmel

❷ Compacte privéwoning

Tienen

❸❹ Vlaamse arbeiderswoning 2.0

Leuven

❺ Lage-energie bamboewoning

Rotselaar

❻ Kantoorgebouw van Mullem & Zonen

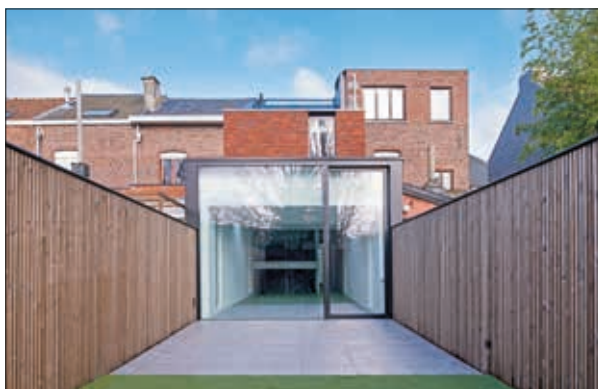
Tienen

3

© Steven Massart

4

© Steven Massart

5

© Steven Massart

6

© Steven Massart

Geconcentreerde inventiviteit

Architectenkantoor met appartement op krap perceel

/ AST 77

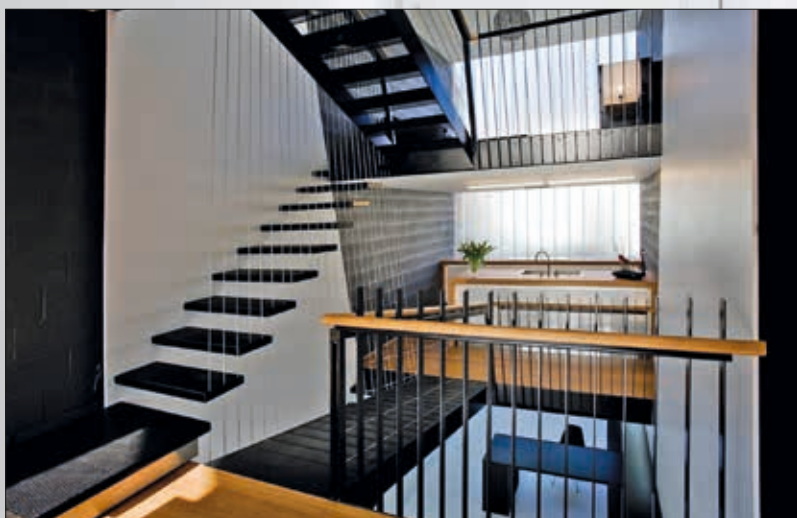
/ Goossensvest 45 – 3300 Tienen

In 2006 zocht architect-ingenieur Peter Van Impe een plek om zijn pas opgericht architecten- en ingenieursbureau AST 77 te huisvesten. Hij stootte op een oud huis nabij het stadspark van Tienen.

Door zowel het huis als de achtergelegen garage te slopen, creëerde Van Impe een perceel met een bescheiden footprint van 3,5 meter breed en 15 meter diep.

Daarop bouwde hij een transparant, vijfzijdig volume dat plaats biedt aan een architectenkantoor en een appartement, samen goed voor 125 optimaal benutte vierkante meters.

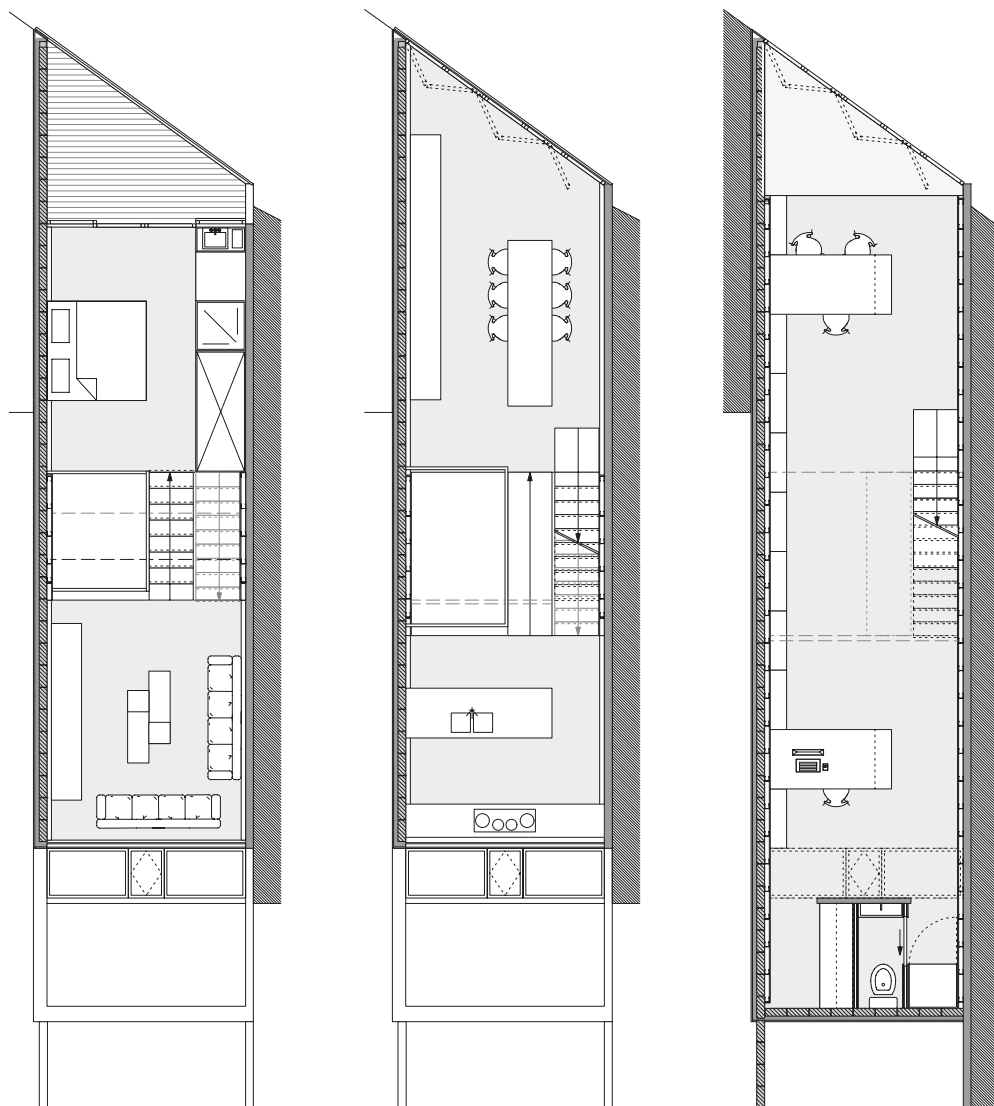

Het appartement annex architectenkantoor van AST 77 in Tienen is een schoolvoorbeeld van optimaal ruimtegebruik. Het smalle, langwerpige terrein is uiterst efficiënt ingevuld, met verticaliteit en split-levels als voornaamste kernwoorden. Het architectenkantoor (60 m²) bevindt zich op het gelijkvloers. Op de vier bovengelegen niveaus bevinden zich respectievelijk de keuken, de eet- en vergaderruimte, de living en de slaapkamer met badkamer en dakterras, van waaruit je een mooi zicht hebt over Tienen. Een centrale vide met een zwarte, stalen trap verbindt de leef- en werkruimtes zonder het geheel te laten inboeten aan transparantie en openheid. Hoe hoger je gaat, hoe privater de ruimtes worden.

Het pand is slim en flexibel ingedeeld. Variërende hoogtes, intrigerende perspectieven en verspringende dieptes tussen de split-levels creëren een bijzondere dynamiek, wat echter niet betekent dat het gebouw later niet opnieuw kan worden ingericht als woning, werkplek of een alternatieve combinatie van de twee. Kortom: architectuur als een flexibel maatpak, zoals bezieler Peter Mertens ze het liefst belijdt.

De gevel bevat hoge raampartijen die volledig geopend kunnen worden op zonnige dagen. Brede lichtstraten – zowel in het dak als tussen het (diepere) gelijkvloers en de eerste verdieping – dragen bij aan de rijkelijke daglichtinval. Terwijl in het kantoor voornamelijk zwart- en wittinten overheersen, is het appartement ingericht met warmere materialen zoals hout en bamboe gras. De muren bestaan uit grijs geschilderde sierbetonblokken. Het beperkte bouwbudget van amper 180.000 euro (exclusief btw en erelonen) toont aan dat troosteloze, verouderde stadswoningen via een creatief ontwerpproces perfect kunnen worden omgetoverd in exemplarische woon- en/of werk volumes met een veelbelovende toekomst.

/ AST 77 architecten- en ingenieursbureau

Goossensvest 45 – 3300 Tienen

tél. +32 (0)16 811 077

www.ast77.be

/ Bouwheer

Arch. Ing. Peter Van Impe

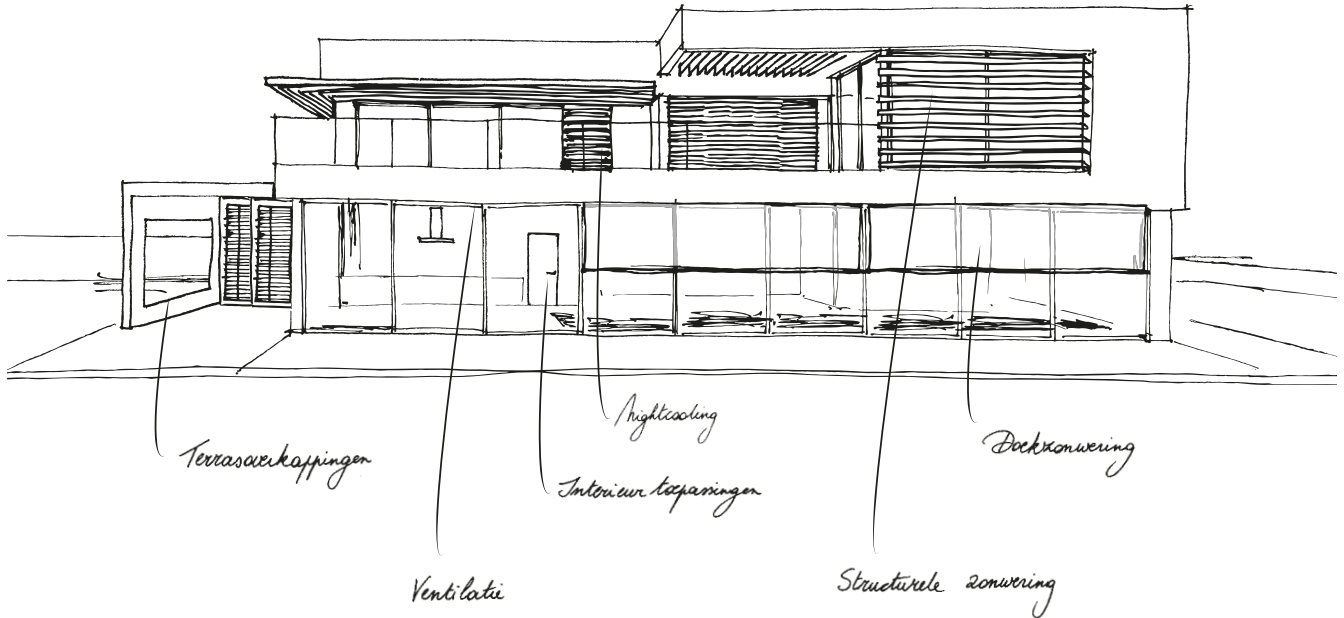
/ Aannemers

Kris Hermans
Makke dakwerken
Hobbygro
Roelants Glas
Schiffeleers-Glas
Ronny Marteaux
Taes Keukens
Dirk Andries
Fraeyman
Fremosia Parket
Toca

/ Foto's

© M.B.M. van Heel
© Marcel Van Coile
© Goetschalckx Liesbet
© Steven Massart

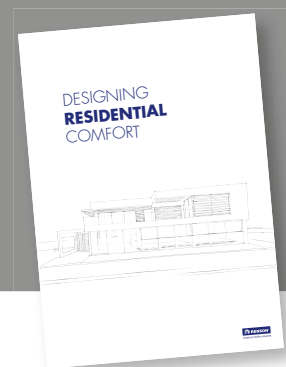
DESIGNING **RESIDENTIAL** COMFORT

Ontdek hoe u uw ontwerp esthetisch en functioneel nog verder kan optimaliseren. Dankzij een intelligente combinatie van ventilatie, zonwering en outdoor solutions zorgt RENSON® voor een gezonde en comfortabele leefomgeving. Bovendien wordt daarbij het energieverbruik tot een minimum beperkt.

Meer info?

Downloadi notre brochure sur :

www.renson.be

VENTILATION

SUNPROTECTION

OUTDOOR

Architect, u neemt deel aan de voorbereiding van een overheidsopdracht: Wat kunt u doen? Wat moet en kan de aanbestedende overheid doen?

Hypothese: U wordt door een aanbestedende overheid gevraagd om mee te werken aan de opstelling van een overheidsopdracht.

Mag u vervolgens zelf deelnemen aan deze overheidsopdracht?

Artikel 64 van het Koninklijk Besluit van 15 juli 2011¹ is de waardige opvolger van artikel 78 van het Koninklijk Besluit van 8 januari 1996. Volgens dit artikel is de aanbestedende overheid **verplicht** iedere ingediende aanvraag tot deelneming of offerte voor een overheidsopdracht voor werken, leveringen of diensten **af te wijzen**, indien de kandidaat of inschrijver belast werd met het onderzoek, de proeven, de studie of de ontwikkeling van die werken, leveringen of diensten, en die prestaties hem **een voordeel verschaffen dat de normale mededingingsvoorwaarden vervalst**.

De architect kan hier echter tegen ingaan en aantonen dat hij geen dergelijk voordeel geniet.

Alvorens dergelijke beslissing te nemen, **moet** de aanbestedende overheid de kandidaat of de inschrijver evenwel **vragen** de schriftelijke **verantwoordingen** te bezorgen waarmee laatstgenoemde kan aantonen dat hij geen dergelijk voordeel geniet.

Let op: Behalve indien een langere termijn is toegestaan, bedraagt de antwoordtermijn twaalf dagen. Men moet dus heel goed opletten.

De reglementering evolueert: wat is de stand van zaken? Welke criteria kunnen we onderscheiden?

Eerst en vooral moeten we echter in herinnering brengen dat het vroegere artikel 78 van het Koninklijk Besluit van 8 januari 1996 voortvloeide uit belangrijke reglementaire evoluties, en met name uit een Koninklijk Besluit van 18 februari 2004².

Vóór 2004 voorzag artikel 78 daadwerkelijk een niet-weerlegbaar vermoeden, een principeverbod dat de houders van een voorafgaand studiecontract belette om deel te nemen aan klassieke gunningsprocedures van overheidsopdrachten die ze ontworpen, bestudeerd of voorbereid hadden.

Bepaalde versoepelingen drongen zich op, hoofdzakelijk door een arrest van het Europees Hof van Justitie van 3 maart 2005³. Het principeverbod druiste in tegen de principes in de van kracht zijnde richtlijnen⁴.

Dientengevolge voert het verslag aan de Koning dat het Koninklijk Besluit van 18 februari 2004 inleidde, een verplichting in voor de aanbestedende overheid om de inschrijver te ondervragen wanneer er sprake is van een hypothese van toepassing van artikel 78. Hier werd aan herinnerd in de arresten van de Raad van State van 26 februari 2013⁵ en van 19 augustus 2013⁶, die uitspraken opgeschort hebben omdat de kandidaten niet ondervraagd werden.

Dit verslag aan de Koning geeft eveneens richtlijnen in de beoordeling van wat al dan niet onder het toegangsverbod tot bepaalde opdrachten behoort, uit hoofde van het feit van een mededinging die vervalst of verhinderd zou zijn geweest:

Het zal waarschijnlijk vaak noodzakelijk zijn te besluiten dat dit het geval is wanneer die persoon werd belast met de uitwerking van het bestek en de plannen en nauwkeurige technische of architecturale richtsnoeren heeft vastgelegd waarmee hij het meest vertrouwd is.

Dit zal daarentegen normaal niet het geval zijn wanneer de eerste verrichting bijvoorbeeld tot doel had algemene functionele voorschriften vast te leggen die in overweging kunnen worden genomen door de meeste concurrenten die in staat zijn een dergelijke opdracht uit te voeren.⁷

Met andere woorden en kort samengevat, zal men moeten nagaan of het werk dat toevertrouwd werd aan de architect, geleid heeft tot een functioneel of persoonlijker werk – waarbij dit laatste geval onder het verbod valt. Een technisch werk, daarentegen, levert niet a priori een voordeel op dat de concurrentie kan vervalsen.

Evoluties in de rechtspraak

Om te kunnen bepalen wat toegelaten is of niet, moet de praktijk van de Hoven en Rechtbanken geraadpleegd worden, en meer in het bijzonder de rechtspraak van de Raad van State.

Bepaalde uitspraken gedaan door de Raad van State laten toe te begrijpen wat al dan niet tot de spelregels van de mededinging behoort, die ofwel vervalst ofwel verhinderd zouden zijn geweest en, dus, de schending van de gelijke behandeling van de inschrijvers inhoudt⁸:

- Een arrest van de Raad van State van 10 november 2011⁹ herinnert eraan dat gewone voorafgaande contacten niet onder het toegangsverbod vallen als ze enkel tot doel hadden een bestaand product voor te stellen en te beoordelen. Deze voorafgaande stappen zijn geen handeling(en), overeenkomst(en) of afspraak(-aken) die van aard zijn de normale mededingingsvoorwaarden te vertekenen. De mededinging is overigens niet tenietgedaan, aangezien de gekozen inschrijver niet de enige was die inschrijft voor het ontwerp.

Bij wijze van voorbeeld: een architectenbureau dat voorafgaande contacten gehad zou hebben met de aanbestedende overheid over het bestaan van een gelijkaardig, maar niet-identiek project, zou zijn offerte niet geweigerd moeten zien worden als het inschrijft voor de opdracht met betrekking tot de uitwerking van het ontwerp.

- Een arrest van de Raad van State van 26 juni 2012¹⁰ leert ons dat de bijdrage aan de opmaak van een 'typebestek', dat toepasselijk gemaakt is op de overheidsopdrachten, op zich niet impliceert dat deze laatste hier een concurrentievoordeel uit gehaald zou hebben en geen offerte mag indienen.

Deze documenten worden immers openbaar gemaakt en zijn toegankelijk voor alle inschrijvers. Een concurrentievoordeel is dus niet aangetoond door het loutere feit van de opmaak van het typebestek.

- Een arrest van de Raad van State van 1 juli 2011¹¹ houdt in dat de voorafgaande studie (programma van de werken en opmaak van tien architectuurplannen – op basis waarvan de gewestelijke subsidies werden toegekend en een stedenbouwkundig attest werd afgeleverd) niet als effect had dat de betrokkene in een positie werd gebracht die de spelregels van de mededinging zou vervalsen, aangezien de kennis van de locatie, van het programma en van de door

de aanbestedende overheid gewenste richtsnoeren identiek was en gekend was door alle deelnemers die hun offerte ingediend hadden, rekening houdend met de resultaten van deze studie en de informatie van het bijzonder bestek. Niets wees er echter, concreet en met betrekking tot de gunningscriteria, op dat het concurrentievoordeel overgedragen zou zijn geweest.

Een arrest van het Hof van Beroep van GENT van 2 september 2011¹² heeft deze rechtspraak bevestigd en vat ze op de volgende manier samen:

- Er is geen sprake van automatische uitsluiting van een kandidaat die deelgenomen heeft aan een opdracht met oproep tot mededinging;
- Bevoorrechte informatie waarvan genoemde kandidaat op de hoogte is, mag, in principe, geen invloed uitoefenen ten voordele van deze laatste;
- Als deze informatie toch een invloed uitoefent op de mededinging, moet deze bij voorkeur geëvalueerd worden door verwijzing naar het belang van de gunningscriteria. Met andere woorden, men moet nagaan of, bij gebrek aan dit voordeel, de lopende procedure een ander resultaat had kunnen opleveren.¹³

Dus wat als het architectenbureau het bijzonder bestek en de plannen opstelt en nauwkeurige technische of architecturale richtsnoeren vastlegt die overeenstemmen met deze waarmee dit het meest vertrouwd is?

De offerte van dit laatste zal dus niet onmiddellijk uitgesloten worden als dit op adequate wijze aantoont dat zijn prestaties de normale spelregels van de mededinging niet vervalsen en dat het concurrentievoordeel miniem is en afgewogen moet worden tegen de weging van de andere gunningscriteria.

Samengevat leidt de hypothese van persoonlijk werk van de architect niet noodzakelijk tot een uitsluiting van de opdracht, als bij afwezigheid van dit voordeel de lopende procedure hetzelfde resultaat oplevert.

Uitzonderingen

Het vroegere artikel 78 van het Koninklijk Besluit van 8 januari 1996 voorzag uitzonderingen op de toepassing ervan, enerzijds voor de opdrachten die

tegelijk de opstelling van een ontwerp en de uitwerking ervan inhielden, en anderzijds het gebruik van de onderhandelingsprocedure zonder bekendmaking.

Dergelijke uitzonderingen zijn niet langer uitdrukkelijk voorzien.

De prijsvraag voor ontwerpen en het gebruik van de onderhandelingsprocedure zonder bekendmaking (artikel 26, §1, 1° van de wet van 15 juni 2006) zou echter een alternatieve oplossing kunnen bieden, aangezien in deze extreme gevallen van opmaak van bijzonder bestek, van opstelling van specifieke plannen, ze zeker de meest geschikte oplossing zouden zijn.

Immers, meer in het bijzonder wat de onderhandelingsprocedure betreft, zijn de documenten opgesteld door de architecten beschermd door intellectuele eigendomsrechten die kunnen aantonen dat een beroep gedaan moet worden op deze architect

om zijn exclusiviteitsrechten te beschermen of om technische of artistieke redenen. Deze exclusiviteit zal echter inherent moeten zijn aan de opdracht en geen rekening houden met de aanvraag van de stedenbouwkundige vergunning in het kader van een eerste opdracht of louter door het feit van het binnenhalen van de eerste opdracht¹⁴.

Conclusie

Samengevat hebben de principe-uitsluitingen betrekking op uiterst zeldzame gevallen waarin het concurrentievoordeel overduidelijk is en, bij gebrek daaraan, ertoe geleid zou hebben dat de procedure een ander resultaat oplevert. Er is echter voorzichtigheid geboden wanneer in het kader van de voorbereiding van een overheidsopdracht aan de architect gevraagd wordt om keuzes te maken die de toekomstige opdracht zouden 'vergevelen' doordat ze hem een concurrentievoordeel opleveren.

^[1] K.B. 15 juli 2011 met betrekking tot de gunning van de overheidsopdrachten in de klassieke sectoren, *B.S.*, 9 augustus 2011.

^[2] K.B. van 18 februari 2004 tot wijziging, wat het toegangsverbod tot bepaalde opdrachten en het invoeren van elektronische middelen betreft, van een aantal koninklijke besluiten genomen ter uitvoering van de wet van 24 december 1993 betreffende de overheidsopdrachten en sommige opdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten, *B.S.*, 27 februari 2004.

^[3] HvJ-EU, 3 maart 2005, C-21/03 en C-34/03.

^[4] Richtlijnen 92/50/EEG van de Raad van 18 juni 1992 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor dienstverlening, 93/36/EEG van de Raad van 14 juni 1993 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor leveringen en 93/37/EEG van de Raad van 14 juni 1993 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor werken.

^[5] RvS, 26 februari 2013, arrest nr. 222.634, *NV AEG BELGIUM*.

^[6] RvS, 19 augustus 2013, arrest nr. 224.479, *SCRL L'ESCAUT ARCHITECTURES*.

^[7] Verslag aan de Koning voorafgaand aan het Koninklijk Besluit van 18 februari 2004 tot wijziging, wat het toegangsverbod tot bepaalde opdrachten en het invoeren van elektronische middelen betreft, van een aantal Koninklijke Besluiten genomen ter uitvoering van de wet van 24 december 1993 betreffende de overheidsopdrachten en sommige opdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten (*B.S.*, 27.02.04, p. 11236).

^[8] F. GUERENNE en I. EKIERMAN, artikel 78 van het Koninklijk Besluit van 8 januari 1996 (...): de l'incompatibilité à l'interdiction d'accès à certains marchés – évolution de la situation des concepteurs et leur perspective, *L'entreprise et le droit*, 2013/1, p. 27-34.

^[9] RvS, 10 november 2011, arrest nr. 216.254, *nv CLEAR CHANNEL BELGIUM*.

^[10] RvS, 26.06.12, arrest nr. 219.984, *nv VEKTRA*.

^[11] RvS, 01/07/11, arrest nr. 214.383, *scrl ASSAR ARCHITECT*.

^[12] Hof van Beroep van Gent, kamer 9ter, 2 september 2011, in het geding D.T. / OCMW VAN MALDEGEM, *L'entreprise et le droit*, 2013/1, p. 35 tot 38.

^[13] F. GUERENNE en I. EKIERMAN, artikel 78 van het Koninklijk Besluit van 8 januari 1996 (...): de l'incompatibilité à l'interdiction d'accès à certains marchés – évolution de la situation des concepteurs et leur perspective, *L'entreprise et le droit*, 2013/1, p. 27-34.

^[14] Rekenhof, 160° boek van opmerkingen voorgesteld aan het Waals parlement, sess. 2003-2004, p. 66 in F. GUERENNE en I. EKIERMAN, artikel 78 van het Koninklijk Besluit van 8 januari 1996 (...): de l'incompatibilité à l'interdiction d'accès à certains marchés – évolution de la situation des concepteurs et leur perspective, *L'entreprise et le droit*, 2013/1, p. 34.

Het MICX, een icoon voor de toekomst

De stad van de Doudou kent een forse ontwikkeling die wordt voortgestuwd door de titel van Culturele Hoofdstad van Europa 2015. Momenteel investeert Bergen zwaar in de stationswijk aan de overzijde van de sporen.

Diverse constructies zullen in de nabije toekomst onderdak bieden aan een veelzijdig pakket van woongelegenheden, horecafaciliteiten en technologische activiteiten. Te midden van al die nieuwe functies heeft het MICX nu al zijn deuren geopend voor de organisatie van congressen en andere openbare evenementen. Het gebouw met herkenbare rijzige morfologie moet straks een landmark voor de

stad worden. Bergen gunde zichzelf – na Calatrava – ook hiervoor een toparchitect. Het project werd immers geleid door het in New York gevestigde team van Daniel Libeskind, in associatie met het kantoor H2A uit Bergen en bouwonderneming CIT Blaton. Samen wonnen ze de Design & Build-wedstrijd voor dit project.

Foto's © Georges De Kinder

Habito™, de nieuwe generatie Gyproc®-platen

Ik? Ik hang van alles op aan een Gyproc-wand.

Steeds vaker worden Gyproc-platen toegepast in nieuwbouw en renovatie. Daarom ontwikkelde Gyproc de Habito-platen, een nieuwe generatie Gyproc-platen speciaal aangepast aan de hedendaagse comfortbehoefte om jou toe te laten jouw woon- en leefruimten snel en functioneel te vullen.

Wanden bekleed met Habito-platen geven je alle flexibiliteit om nieuwe ruimtes in te richten of te verbouwen of zelfs je hele huis onder handen te nemen. Het bevestigen van gordijnroedes, flatscreens, wandrekken, ... wordt echt kinderspel.

Habito-platen zijn bovendien tot vijfmaal sterker dan gewone gipskartonplaten en beperken bovendien de geluidsoverdracht tussen aanpalende ruimtes.

Het Franse paviljoen

Weelderige gewelven in hout

/ XTU architects

/ Universele werelttentoonstelling 2015 in Milaan

De 34^e universele werelttentoonstelling in Milaan sloot onlangs haar deuren. Het centrale thema van deze editie was 'Voeding voor de planeet, energie voor het leven'. Het Franse paviljoen plaatste de rijke eetcultuur van de Hexagoon in de kijker via een immense dakstructuur waarin de ruime variëteit aan Franse voedingsspecialiteiten gepresenteerd werd. Welk ander materiaal dan hout kon al deze delicatessen zo in het oog doen springen?

Landschapsplafond

Na zich geïnformeerd te hebben bij landbouwspecialisten en sociologen meenden de vennoten van XTU te kunnen besluiten dat de voedingsidentiteit van Frankrijk voortkomt uit de grote geologische en genetische diversiteit waaruit verschillende landschappen, klimaattypes, gebruiken, culturen en producten gegroeid zijn. En niet te vergeten: de exclusieve gastronomische traditie. Bij wijze van bekrachtiging van het concept van de overdekte markt als smeltkroes van alle soorten etenswaren koos XTU ervoor een archetypisch paviljoen te realiseren, met een groot dak dat een heel aantal vrije ruimtes bevat.

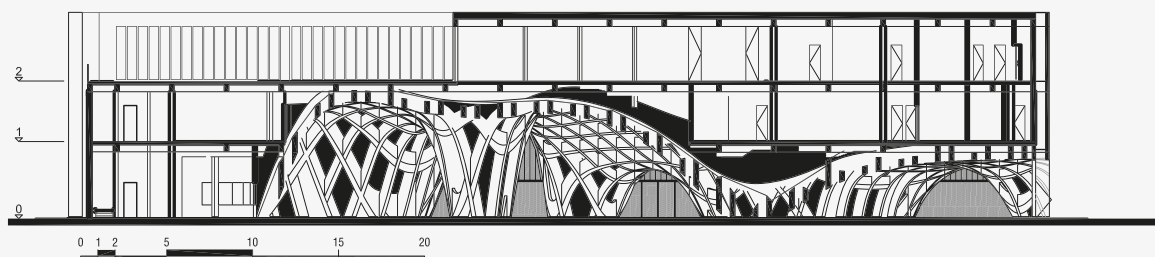
Het paviljoen is geïnspireerd op de zeshoekige vorm die tectonische activiteit uit het verleden min of meer aan Frankrijk gegeven heeft. Dit 'gebouwde landschap' ontvouwt zich in het interieur van de 'markt', aan de onderzijde van het plafond, het enige zichtbare gedeelte wanneer de massa zich door deze 2000 m² grote ruimte perst. Verwronen door symbolische reliëfs neemt dit 'landschapsplafond' een spectaculaire dimensie aan die de rijke variëteit van de verschillende Franse streken op een abstracte manier weerspiegelt.

In tegenstelling tot een klassieke overdekte markt, waar de producten worden uitgesteld in kraampjes, schikt het decor van het paviljoen de verschillende artikelen in de holtes van de structuur. Het menu in deze weelderige gewelven omvat onder meer regionale specialiteiten, lekkere proevertjes, wetenschappelijk en biotechnologisch onderzoek, agro-ecologie, nieuwe agrovoedingstechnologieën, genetische ontwikkeling, micro-organismen, gunstige bacteriën... De eerste verdieping biedt plaats aan de bureaus en de VIP-ruimtes. Het niveau daarboven is integraal voorbehouden voor een restaurant.

Vrije vormen

Het paviljoen bestaat volledig uit hout. Aan de binnenkant is de gelamineerde houtstructuur opgebouwd uit vurenhout, aan de buitenkant uit lariks. Alle elementen — primair en secundair skelet, plafond, vloer, gevels — zijn met elkaar verweven, zodat er één bouwwerk gecreëerd wordt dat tegelijk de huid en het interne volume vormt. De primaire structuur bestaat uit spanten en palen met een onderlinge afstand van 4,5 meter. Om het bouwwerk stevig te maken, is er elke anderhalve meter een secundaire structuur tussengeplaatst, zodat het geheel regelmatige vierkante behuizingen vormt. De originaliteit van het project schuilt in het feit dat dit loodrecht stramien doorbroken wordt door onregelmatige, zogenaamde 'vrije' vormen die een indrukwekkend gewelfeffect doen ontstaan. Met deze complexe geometrie illustreert het volledig gebogen skelet van het Franse paviljoen het vermogen van hout om onconventionele organische lijnen met elkaar te verenigen. Naast zijn opmerkelijke vormgeving benadrukt deze kruinlaag de Franse innovaties inzake houtarchitectuur met onzichtbare bevestigingssystemen (patent Résix®). Geheel in lijn met het low-techconcept is het Franse paviljoen bovendien volledig de- en remonteerbaar.

hout bois
info

/XTU architects

32 rue de Paradis – 75010 Paris
tel. +33 (0)1 45 23 37 10
www.x-tu.com

**/Verantwoordelijke
architecten**

Anouk Legendre en
Nicolas Desmazières
Mathias Lukacs
Nicolas Senemaud

/Bouwheer

FranceAgriMer
Studio Adeline Rispal
(scenografie)
Agence Laverne
(scenografie)

/Aannemers

CMC di Ravenn
(hoofdaannemer)
Simonin bois
(houtstructuur)

/Foto's

© Andrea Bosio

Architectenkantoor uitgebreid met markante bibliotheekruimte

/ Egide Meertens Plus Architecten

/ Iers Kruisstraat 60 – 3770 Lafelt, Riemst

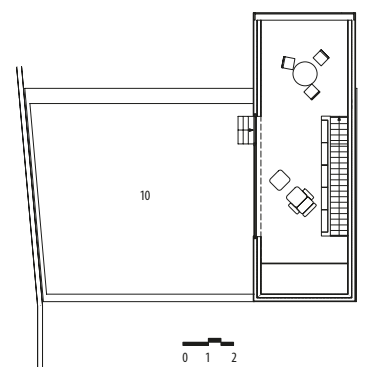
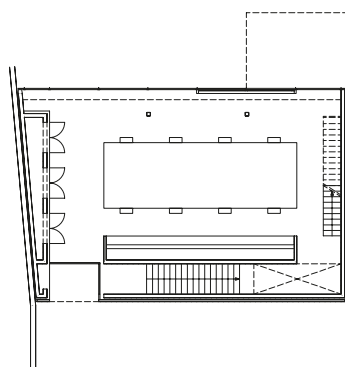
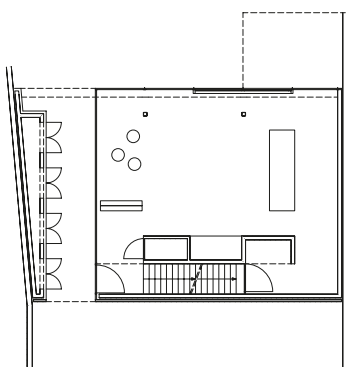
Het architectenkantoor van Egide Meertens Plus Architecten dateert van 2004. In 2009 werd het al uitgebreid met een ondergrondse parkeergarage voor de medewerkers. Bovenop de bestaande praktijkruimte kwam nog een transparant, balkvormig volume dat dienst doet als bibliotheek- en presentatieruimte. Dit maakt het plaatje (voorlopig) compleet.

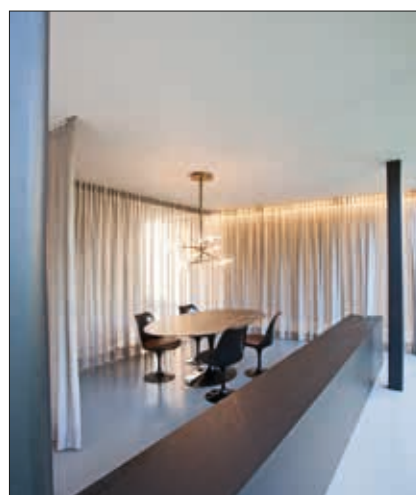

De praktijkruimte van Egide Meertens Plus Architecten werd – met gesloten betonnen gevel – ingeplant achter een bestaande rijwoning, zodat er sprake is van een duidelijk onderscheid tussen het kantoorgedeelte en de private woonvertrekken. De transparante achtergevel van de praktijkruimte stelt zich volledig open voor het achterliggende, Haspengouwse landschap. Het balkvormige uitbreidingsvolume werd geschrinkt op het bestaande kantoor geplaatst. Het kraagt uit over de bestaande constructie om de doelbewuste oriëntatie naar de natuurlijke omgeving kracht bij te zetten. De profilering van het raam is tot een minimum beperkt dankzij het gebruik van gesiliconeerde beglazing.

Hoewel het lijkt alsof het kantoorensemble in lagen is opgebouwd, wordt er intern een sterke ruimtelijkheid gecreëerd via een verticale verbinding in de vorm van een vide. In een eerste gedeelte, waar de trap in het bestaande volume zit, zijn de losse treden met een minimum aan verankeringen bevestigd tegen de wand. Naarmate je de bibliotheek nadert, verandert het geheel in een vaste en dichte trap. De vormgeving van de bibliotheek doet op geen enkel moment afbreuk aan het bestaande kantoor. Door zijn sobere en eenvoudige opbouw stelt het nieuwe volume zich nederig op ten aanzien van zijn omgeving, wat bevestigd wordt door de afwerking in geprepatineerde zinken gevelbekleding. Mede dankzij het contrasterende materiaalgebruik vertoont het geheel een bijzondere eenheid.

Een belangrijk aandachtspunt was dat de werking van het architectenbureau zo weinig mogelijk hinder zou ondervinden gedurende de uitbreiding van het kantoor. De uitvoeringstermijn was uitermate kort (september 2012 tot december 2012) dankzij een strakke bouwcoördinatie en het gebruik van niet-alledaagse constructieprincipes. Het volume is opgebouwd uit een aluminiumskelet, dat vooraf werd gemonteerd in een werkplaats. Het vakwerk werd op het bestaande dak geplaatst. De wanden zijn losgekoppeld van het plafond om uitzettingen te vermijden, en er is veel aandacht geschonken aan het correct detailleren van de plaatsing en aansluiting van damp- en luchtschermen. De binnenafwerking met gipskartonplaatsen laat overigens ook toe om op een eenvoudige en doordachte manier mooie lichtnissen, schaduwvoegjes en ingewerkte armaturen te realiseren. In een latere fase kan de bibliotheek, samen met het architectenkantoor, worden omgevormd tot een volwaardige woon- en werkomgeving, en dat zonder enige constructieve wijziging of interne verbouwing.

/ Egide Meertens Plus Architecten
 Iers Kruisstraat 60 – 3770 Lafelt, Riemst
 tel. +32 (0)12 453 070
www.egidemeertens.be

/ Bouwheer
 Egide Meertens Plus Architecten

/ Aannemers
 Rudi Thijs (*algemene ruwbouwwerken en buitenschrijnwerk*)
 Gerimont dakwerken (*dakwerken en gevelbekleding*)

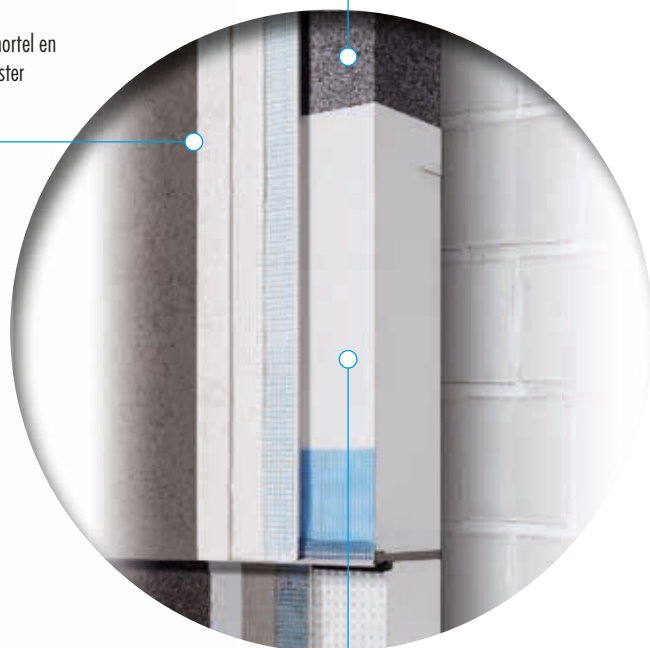
/ Foto's
 © Philippe Van Gelooven

TOTAALOPLOSSING VOOR GEVELISOLATIE. Eigentijds in kleur en textuur.

ALLES
IN
ÉÉN

SupraCem PRO

Kleefmortel,
wapeningsmortel en
eindlaagpleister
(3 in 1)

EPS 032

Besparende gevelisolatie,
geëxpandeerd polystyreen met grafiet
 $\lambda = 0,032 \text{ W/(m.K)}$

Ook verkrijgbaar als EPS 035 en EPS 040

QUIX XL

Plintafwerking zonder
thermische brug
geëxpandeerd polystyreen
 $\lambda = 0,035 \text{ W/(m.K)}$

Een gezond gebouw met optimale thermische isolatie biedt verschillende voordelen: een gezond binnenklimaat, betere levenskwaliteit, enorme besparingen en een meerwaarde voor het gebouw. Knauf garandeert van sokkel tot dakrand een gevel volledig vrij van bouwknopen.
www.knauf.be

Fassadol TSR

Verf met felle kleuren om aan te brengen op gevelisolatiesystemen zonder risico tot oververhitting.

NIEUW

KNAUF

Jean-Pierre Vergauwe, advocaat – jp.vergauwe@vergauwe-docq.be – Dit artikel kan tevens geraadpleegd worden op de website www.vergauwe-docq.be.

Uitvoering in natura

Ja, maar...

Het komt jammer genoeg meer en meer voor dat de bouwheer en de architect geconfronteerd worden met progressieve chronische tekortkomingen van de aannemer.

De architect stelt de gebreken, tekortkomingen en andere onvolkomenheden vast die in de werfverslagen worden opgenomen.

Indien bepaalde opmerkingen niet worden opgelost, dan zal de bouwheer een ingebrekestelling sturen.

Wanneer deze twee demarches zonder resultaat blijven, dan kan de bouwheer ambtshalve maatregelen nemen.

Het komt tenslotte voor dat de aannemer herstellingen in natura voorstelt.

Dit is vaak het geval wanneer hij in een gerechtelijke procedure en een gerechtelijk deskundigenonderzoek verwikkeld is; hij zal dan liever zelf de herstellingen uitvoeren dan veroordeeld te worden tot een schadevergoeding overeenstemmend met de herstellkosten.

In principe is het herstel in natura een recht; de schuldenaar mag voorstellen om zelf tot herstel over te gaan. In bepaalde gevallen kan de schuldeiser (zijnde de bouwheer) dit voorstel weigeren.

Dat is wat het Hof van Beroep in Luik in herinnering brengt in haar arrest van 20 januari 2014 (2012/RG/1847) dat kan worden geconsulteerd op de website van Juridat F-20140130-8).

Het Hof, geconfronteerd met de weigering van de bouwheer van de herstelling in natura, stelt namelijk vast dat het aanbod tot herstel in natura in casu niet kan worden aanvaard nu de aannemer niet voldoende garanties biedt, rekening houdend met de verslechterde verstandhouding tussen de partijen en omwille van het feit dat de aannemer, die in gebreke was gesteld om aan zijn tekortkomingen te verhelpen voor de inleidende dagvaarding, er niet in was geslaagd de gebreken te herstellen.

De Rechtbank oordeelt in functie van de elementen van de zaak die worden voorgelegd.

Het verlies van vertrouwen kan de weigering van een herstel in natura verantwoord worden.

Dit is onder meer het geval wanneer de aannemer verschillende keren werd uitgenodigd om tot de nodige herstellingen over te gaan of wanneer is gebleken dat hij niet in staat was om de tekortkomingen op efficiënte wijze te verhelpen.

In hetzelfde arrest bevestigt het Hof van Beroep de exceptie van niet-uitvoering.

Een aannemingsovereenkomst is immers een wederkerige overeenkomst, wat betekent dat zij wederkerige verbintenissen bevat die door partijen moeten worden nagekomen: de aannemer dient het bouwwerk uit te voeren volgens de regels van de kunst en conform de bepalingen van de overeenkomst. Zijn co-contractant, zijnde de bouwheer, dient de facturen te betalen naarmate de werken vorderen en mag de oplevering ervan niet onrechtmatig weigeren.

Na deze principes in herinnering te hebben gebracht, voegt het Hof toe dat: *«het principe van uitvoering te goeder trouw van overeenkomsten de partij die de exceptie inroept niet verplicht om hiervan gebruik te maken in de mate van het effectief door haar geleden nadeel. Opdat deze maatregel efficiënt zou zijn, moet de exceptie noodgedwongen een groter nadeel toebrengen aan de in gebreke blijvende schuldenaar dan het nadeel dat voortvloeit uit diens eigen tekortkomingen».*

Indien de Rechter van oordeel is dat het gebruik van de exceptie abusief is, dan kan hij de effecten van de opschorting van de verbintenissen matigen door deze opschorting te herleiden binnen de grenzen van een normaal gebruik».

Met andere woorden: de bouwheer kan desgevallend grotere bedragen inhouden dan de werkelijke herstellkosten, teneinde een gerechtvaardigde druk uit te oefenen op de in gebreke blijvende aannemer, in functie van de omstandigheden.

Dit wapen dient uiteraard gebruikt te worden met de nodige voorzorg en proportionaliteit.

Permanente Vorming voor Architecten – enkele bedenkingen

In navolging van andere instituten voor vrije beroepen werkt de Orde van Architecten sinds enkele jaren aan de voorbereidingen voor het inschrijven van permanente vorming in de plichtenleer (in uitvoering van een Europese richtlijn). De dubbelzinnige houding van de Orde is in deze problematiek tekenend voor de wijze waarop ze in het algemeen met haar ingeschreven architecten omgaat.

Aan de ene kant verwacht de Orde van de architecten een haast bovenmenselijke integriteit, competentie en assertiviteit om, meestal tegen economisch sterkere bouwpartners en hun eigen belang in, de niet-geringe taak van openbare orde te kunnen vervullen. Maar tegelijkertijd behandelt ze diezelfde architecten als schoolkinderen die, als ze geen huistaak mee naar huis krijgen, ervan verdacht worden onvoldoende met hun vak begaan te zijn.

Met een opleiding die hoe langer hoe minder voorbereidt op de dagelijkse beroepspraktijk met steeds sneller evoluerende inzichten, regels en technieken, zal geen enkele architect betwisten dat permanente vorming een noodzaak is. Zonder verplichting weet hij of zij dat weigeringen van vergunningen, problemen op de werf en processen achteraf alleen kunnen voorkomen worden door zichzelf dagelijks te informeren. Deze constante bijscholing kan evenwel veel vormen aannemen. Soms kan inderdaad gebruikgemaakt worden van informatiesessies of cursussen die ingericht worden om grote groepen architecten te informeren, maar in bepaalde gevallen is de vereiste kennis zo specifiek dat architecten hun kennis op andere manieren moeten aanvullen, bijvoorbeeld door middel van zelfstudie, door het volgen van webinars of door het volgen van cursussen die zich richten tot andere beroepen. Er is dan ook veel minder eensgezindheid over de vraag of een controle door de Orde in deze wel zo'n goede zaak is.

Uitgaande van de wijze waarop de Orde de permanente vorming in de proeffase van het project aanpakt, groeit immers de vrees dat de procedures voor registratie, accreditatie en evaluatie voornamelijk gebaseerd worden op pragmatische overwegingen, en dit ten koste van de inhoudelijke kwaliteit. De aangehaalde alternatieve vormen van kennisvergarig dreigen daarbij uit de boot te vallen:

- Organisatoren van buitenlandse cursussen of cursussen gericht op andere beroepen (die niettemin erg interessant kunnen zijn voor architecten) zullen immers niet geneigd zijn een accreditatie bij de Orde aan te vragen. Zeker niet als ze daar nog voor zouden moeten betalen, zoals nu gepland is.

- De tijdsbesteding wordt op dit ogenblik als één van de belangrijkste criteria gebruikt voor het toekennen van punten, waardoor het heel moeilijk zal worden webinars of zelfstudie in te brengen. Opvallend is daarbij dat geen enkele controle wordt ingebouwd op de kennisoverdracht zelf. Met andere woorden: iemand die twee uur heeft zitten slapen op een zitje in de aula krijgt zijn punten, maar iemand die in zijn eentje een complete wetgeving heeft zitten uitpluizen krijgt niks.

Tot slot bestaat ook de vrees dat de culturele aspecten van ons beroep – we denken dan bijvoorbeeld aan bezoeken aan tentoonstellingen, voordrachten van architecten, deelname aan debatten en dergelijke – onvoldoende in het aanbod zullen worden opgenomen.

Besluit: de opname van permanente vorming in de plichtenleer van de architecten zal wellicht leiden tot een professionalisering van de cursussen en een verruiming van het aanbod, wat uiteraard een goede zaak is. In ons beroep is er evenwel een evolutie naar specialisatie voor de verschillende deelaspecten. Om de positieve invloed ook ten goede te laten komen van deze groeiende groep, vraagt BVA de erkenningscommissie om, zeker in de aanvangsfase, ruimdenkend te zijn in het toekennen van de accreditaties en alternatieve invullingen toe te staan.

Tot binnenkort
Sylvie Bruyninckx,
Voorzitter BVA
BVA versterkt en
verbindt architecten die
het maatschappelijk
belang van architectuur
binnen een duurzame
samenleving ter harte
nemen.

Ernest Allardstraat 21
1000 Brussel
Tel. +32 2 5122578
info@bvarchitecten.be
www.bvarchitecten.be

Betonherstelling gisteren... vandaag en morgen misschien!

Hoewel beton sinds mensengeheugenis gekend is... en hersteld moet worden, zijn de manier van herstellen en het gebruik van de geschikte mortels nog maar recent (2009) genormaliseerd door een Europese norm (EN 1504), als gevolg van het grote aantal schadegevallen die door de Europese Studie CONREPNET (2001 / 2006) werden bekendgemaakt.

De volgende drie hoofdredenen werden vooropgesteld, in volgorde van hun belangrijkheid:

1. Geen of verkeerd geïnterpreteerde diagnose!
2. Weinig of geen opleiding van arbeiders, noch over de nieuwere producten, noch over de betonhersteltechnieken.
3. Gebruik van weinig performante of niet-aangepaste herstelmortels

Door een aantal belangrijke product- en applicatie-eisen op te nemen in deze Europese norm en deze verplichtend te maken in functie van de pathologie en de omvang ervan, waaronder de eis om allereerst een diagnoseverslag op te stellen, heeft de wetgever de aannemer de nodige informatie gegeven om vooraf met kennis van zaken een offerte te kunnen opstellen en de werken naar behoren te kunnen uitvoeren.

Hiermee is de eerste en meest voorname tekortkoming uit deze Europese studie al verholpen!

België is nog een stap verder gegaan door de certificatie van de aannemer-betonreparateur in te voeren, waarbij deze vooraf geëvalueerd wordt op zijn competenties door een derde neutrale partij (BCCA) en naderhand, via gerichte werkbezoeken en een jaarlijkse audit van zijn werking, eveneens gecontroleerd wordt door deze derde neutrale partij (BCCA) om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van zijn uitvoering op niveau blijft. Tevens werd hieraan de eis gekoppeld dat de aannemer minimaal één geattesteerde arbeider in dienst moet hebben die de competenties heeft om deze herstelling op de werf uit te voeren en/of te superviseren.

Door ook aan dit tweede punt van deze Europese studie aandacht te besteden, is een belangrijke stap gezet naar grotere duurzaamheid!

Een laatste aandachtspunt waar België iets aan gedaan heeft, is de uniformiteit en kwaliteit van de geproduceerde herstelmortels. Waar in de Europese norm (EN 1504) enkel een verklaring van de fabrikant gevraagd wordt, gaat België verder door ook een eis in te voeren om de productie zelf te evalueren via een controle door een derde neutrale partij (BCCA).

Hiermee is de cirkel volledig rond en zijn principieel alle tekortkomingen verholpen die door deze Europese studie naar voor geschoven werden, waardoor we kunnen stellen dat een betonherstelling, uitgevoerd in België conform de EN-norm 1504 en uitgevoerd door een gecertificeerde aannemer, effectief de door de bouwheer verhoopte duurzaamheid zal hebben.

Gezien de huidige gedegen kennis van de verschillende pathologieën die beton aantasten en de steeds betere onderzoeks- en testtoestellen die op de markt komen, is het niet enkel mogelijk om bij de meeste bestaande constructies vooraf mogelijk betonrot te voorspellen en een curatieve behandeling voor te schrijven die vele malen goedkoper is dan een reële herstelling die achteraf wordt uitgevoerd. Bovendien zou het bij nieuwbouw zinvol zijn om specifiek bepaalde delen van een element of zelfs de volledige constructie aan een duurzaamheidsonderzoek te onderwerpen, om zo mogelijke zwakke plekken te vinden die de duurzaamheid op termijn kunnen aantasten. Zo zou men voordat er enige schade optreedt en de constructie definitief opgeleverd wordt al een beschermende behandeling kunnen toepassen, naar analogie van een machine die, voor levering aan de klant, door een derde partij op zijn eigenschappen gecontroleerd wordt en bij een eventuele tekortkoming hersteld wordt **op zijn kosten!**

Maar dit is tot op heden helaas een droom gebleven!

FEREB Belgium vzw
Grootveldlaan 148
1150 Brussel
tel. +32 (0)15 41 31 24
www.fereb.be

EUROMIAF

> Assurance des Ingénieurs et Architectes européens

> Verzekering van de Europese Ingenieurs en Architecten

U de CREATIVITEIT,
wij uw BIJSTAND en ZEKERHEID,
samen de grootste PROFESSIONALITEIT!

Grote Prijs Architectuur van Wallonië 2015

Matador en V+/bureau Vers plus de bien-être verdelen de buit, ARJM wint hoofdprijs voor niet-residentiële realisaties

Het MICX in Bergen vormde op 23 september het decor voor de uitreiking van de Grote Prijzen Architectuur van Wallonië 2015.

Bij wijze van hulde aan de Waalse architectuur groepeerde de Grote Prijs wederom de beste projecten die de voorbije vijf jaar in de Waalse regio gerealiseerd zijn. 102 verschillende bureaus zonden meer dan 160 projecten in. Net als in de vorige edities werden de awards opgedeeld in vier categorieën: **individuele woningen, collectieve woningen, niet-residentiële gebouwen en buiteninrichting.**

Een gerenommeerde, onafhankelijke internationale jury, bestaande uit **Sylvie Bruyninckx** (België, Antwerpen), **Sophie Delhay** (Frankrijk Parijs), **Fernando Seara De Sá** (Portugal, Guimaraes), **Basile Graux** (België, Gent), **Koen Baeyens** (België, Gent) en **Ludovic Blanckaert** (Frankrijk, Rijsel) stond in voor de finale evaluatie.

De niet-residentiële realisaties waren goed voor quasi de helft van de inzendingen en bleven dus de grootste categorie. De jury besloot een bijzonder signaal te geven. **Het bekroonde het station van Herstal, van de hand van ARJM.** Het gebouw is niet louter een station, maar eerder een dialoog tussen verschillende ruimtes, motiveerde de jury. Het staat garant voor de heropleving van een wijk in volle verandering. Twee andere projecten kregen een eervolle vermelding: **het Mons Memorial Museum door l'Atelier d'architecture Pierre Hebbelinck et Pierre de Wit** en **de uitbreiding van het cultuurteel centrum van Andenne door Label architecture.**

De tweede grootste categorie qua ingezonden projecten was die van de individuele woningen. Het was onmogelijk voor de jury om een onderscheid te maken tussen de twee laureaten. **V+/bureau Vers plus de bien-être** werd naar voor geschoven voor een woning in Lathuy, een soort hut die fungeert als tweede verblijf en die gerealiseerd is met een erg beperkt budget. Het andere winnende project legt een heel andere stijl aan de dag: een constructie rond een honderdjarige eik die integraal bestaat uit beton en glas, gelegen in Bousval en ontworpen door **Bruno Erpicum** en zijn partners.

In de categorie collectieve woningen schoot **Matador** de hoofdvogel af met het erg mediatieke en gemediatiseerde Caserne-project. Naast de 'politieke' beproevingen die het met zich meebracht, draagt het project volgens de jury bij aan de bloei van de Bergense architectuur door de stad te verrijken met een nieuwe, onuitgegeven publieke ruimte voor de bewoners. Het is in dit opzicht dat de volumes ook de speciale prijs 'Reconstruire sur la ville' in de wacht sleepten.

Last but not least: de categorie Publieke ruimtes en kunstwerken, waar **V+/bureau Vers plus de bien-être** wederom de dienst uitmaakte met zijn watertoren in Ghlin. Voorts kreeg het nog een eervolle vermelding voor de kaaien en de loopbrug over de Samber in Charleroi, die het realiseerde in een tijdelijk samenwerkingsverband met **L'Escaut**. Twee andere mooie projecten waren eveneens genomineerd voor hun esthetische en technische kwaliteiten: enerzijds de bekleding en de inrichting van de binnenplaats en het kerkplein van het Carré des Arts door **Agwa** en **Ney**, anderzijds de inrichting van het Sainte-Agathe-park door **Anne Rondia** van de stad Luik.

Twee nieuwigheden dit jaar: de Prix Reconstruire sur la Ville, toegekend aan **Matador**, en de Erfgoedprijs, toegekend aan **Arcadus** voor de transformatie van de beschermde Beauregard-hoeve tot een ontvangstcentrum voor artiesten op doorreis in Froyennes, een erg subtiel en genuanceerd werk dat unaniem toegejuicht werd door de jury.

De volgende editie van de Grote Prijs Architectuur van Wallonië vindt plaats in 2017.

LAUREATEN Categorie 1 – **Individuele woning**

AABE – Atelier d'Architecture Bruno Erpicum & Partenaires SPRL

Maison Hifi – www.aabe.be – © foto AABE

V+/bureau Vers plus de bien-être SPRL

MAISON LATHUY – www.vplus.org – foto © V+, 354 photographers

GENOMINEERDEN Categorie 1

- m architecture – MAISON 14 FACADES
- Bruno Albert Architecte & Associés sc – MAISON BOHET
- Atelier d'architecture Pierre Hebbelinck et Pierre de Wit – HABITATION SCHAAP - VOGELANG

LAUREAAT Categorie 2 – **Collectieve woningen** + PRIJS RECONSTRUIRE SUR LA VILLE

Atelier d'Architecture Matador

Caserne – Geheel van woningen en publieke ruimtes in het historisch stadscentrum

www.matador.be – © foto Maxime Delvaux

GENOMINEERDE Categorie 2

• Atelier 229 – U-MONS CITÉ TRIPERIE → zie p. 34

LAUREAAT Categorie 3 – **Niet-residentiële gebouwen**

ARJM architecture SPRL

Pôle Marexhe – Station van Herstal – www.arjm.be – © foto Filip Dujardin

EERVOLLE VERMELDINGEN **Categorie 3**

- Atelier d'architecture Pierre Hebbelinck et Pierre de Wit – MONS MEMORIAL MUSEUM → zie p. 34
- Label architecture – CULTUREEL CENTRUM ANDENNE

GENOMINEERDE **Categorie 3**

- V+ / Bureau Vers plus de bien-être SPRL – GEMEENTEHUIS MONTIGNY-LE-TILLEUL

ERFGOEDPRIJS

- ARCADUS architecte SPRL – HERWAARDERING VAN EEN BESCHERMDE HOEVE → zie p. 35

LAUREAAT **Categorie 4 – Publieke ruimtes en kunstwerken**

V+/bureau Vers plus de bien-être SPRL

WATERTOREN – www.vplus.org – © foto Maxime delvaux

EERVOLLE VERMELDING Categorie 4

- a.m. L'Escaut – V+/bureau Vers plus de bien-être SPRL – PHENIX 4/8 : KAAI EN LOOPBRUG OVER DE SAMBER → zie ommezijde

NOMINES Catégorie 4

- AgwA – BEKLEDING CARRE DES ARTS
- Anne Rondia (stad Luik) – INRICHTING SAINTE-AGATHE-PARK

GENOMINEERDE Categorie 2 – Collectieve woningen

Atelier 229 SPRL

Gemeenschappelijke studentenhuysvesting Universiteit van Bergen – <http://a229.be> – © Arnaud Robert

EERVOLLE VERMELDING Categorie 3 – Niet-residentiële gebouwen

Atelier d'architecture Pierre Hebbelinck et Pierre de Wit

MONS MEMORIAL MUSEUM – www.pierrehebbelinck.net – © François Brix

a.m. L'Escaut – V+/bureau Vers plus de bien-être SPRL

Phenix 4/8 : kaai en loopbrug over de Samber – www.escaut.org – www.vplus.org – © François Lichtlé

ERFGOEDPRIJS – **Niet-residentiële gebouwen**

Arcadus architecte SPRL

HERWAARDERING VAN BESCHERMDE HOEVE BEAUREGARD TOT ONTVANGSTCENTRUM VOOR ARTIESTEN OP DOORREIS – www.arcadus.be – © Serge Brison

Riva Bella

Leien op school

/ Label architecture

/ avenue de Guéménée – Eigenbrakel

'L'École d'Enseignement Spécialisé de la Communauté Française' werd ontwikkeld als deel van een campus, om zo maximaal te profiteren van de bestaande infrastructuur op de site van het Koninklijk Atheneum Riva Bella in Eigenbrakel. Om de directe omgeving in te richten aan een zo laag mogelijke kost (parkeerplaats voor de bussen, veiligheid van de gebruikers...) is het volume ingeplant op een eigen terrein in de 'hiel' van de campus.

Het gebouw telt twee niveaus en profiteert van de glooiing van de site om zijn toegangen te definiëren. De gevels, zuidoost en noordwest, hebben elk een ingang, maar op verschillende niveaus. Een dwarse circulatie-as verbindt ze met elkaar en organiseert derhalve het plan en de doorsnede. De sportzaal, de enige ruimte die zich uitstrekt over twee niveaus, leunt aan tegen de dwarse as en versterkt deze connectie door de verschillende ruimtes van het gebouw te verenigen. Ze zorgt eveneens voor de nodige daglichtinval in het centrum van het gebouw, waardoor zowel de circulatieruimtes als de klassen baden in het licht. Twee diagonalen verstoren de rechtheid van het plan. De ene doet de noordwestgevel (enkel op het gelijkvloers) afwijken van zijn traject, zodat er op de speelplaats een overdekte ruimte ontstaat. De andere verwijdt de dwarse as op de eerste verdieping om de trap af te bakenen en de klassen toegankelijk te maken.

Het gamma gebruikte materialen is beperkt tot het essentiële. De gevels zijn bekleed met ruitvormige, donkergrijze Alterna-leien. De structurele interieuroppervlakken (vloeren, muren, plafonds) leggen een brute materialiteit aan de dag, met het oog op de zoektocht naar onverholven contrasten. Bij wijze van uitzondering op de regel heeft men er in de circulatieruimtes één kleur tegenovergesteld: een universeel type geel dat heel het gebouw beslaat – vanaf de binnenplaats over de trap tot in de gang en de bovenkant van de sportzaal.

/ Label architecture SPRL

Vlaamsesteenweg 121 – 1000 Brussel
tel. +32 (0)502 89 95
www.labelarchitecture.be

/ Medewerkers

Thibaut Rome, Michel Lefèvre, Christophe Pham

/ Maître d'ouvrage

Ministerie van de Franse Gemeenschap

/ Bouwheer

M&M Sitty, Marchienne-au-Pont

/ Foto's

© Marcel Van Coile

Brusselse kinderkopjes

Onder de platanen, de stenen, het zand... en nog veel meer!

Kasseien, zonder twijfel een elementair onderwerp waarmee we onze periodieke kronieken kunnen voeden! En in Brussel zijn ze (haast) altijd brandend actueel! Het moet gezegd dat de straatbekleding in onze hoofdstad bijna dagelijks op de agenda staat... De verstening van de fameuze voetpaden van de boulevards in de benedenstad, bijvoorbeeld. Maar dat niet alleen...

In januari 2014 organiseerde het ARAU (Atelier de recherche et d'action urbaines – zie www.arau.org voor meer informatie) vlakbij het Koninklijk Paleis een seminariedag rond de thematiek van de verstoneerde stedelijke bodems, en dan meer bepaald rond hun ontstaan, hun beheer en hun evolutie. Het evenement kon rekenen op heel wat interesse omdat dit thema deze dagen meer dan ooit aan de orde is: denk alleen in Brussel bijvoorbeeld maar aan de Havenlaan, het Paleizenplein en, *last but certainly not least*, de Grote Markt! De Havenlaan is die lange straat aan de noordzijde van het Zeekanaal Brussel-Schelde, die passeert aan de iconische Tour & Taxis-site en die over haar gehele lengte geflankeerd wordt door weelderige platanen. Al verschillende jaren woedt het debat of men deze platanen moet neerhalen en de kassei-bestrating moet uitbreken. Als we de bomenkwestie even buiten beschouwing laten, zien we een weg zoals men die een eeuw geleden aanlegde met het oog op de passage van zware voertuigen, bekleed met zware porfierstenen in loodrechte lijnen. Het porfier van Lessines en Quenast is quasi onverslijtbaar en de stenen zijn perfect intact, maar het geheel heeft zeker geleden onder de belasting van het verkeer: de fundering is verzakt en het globale profiel is deze dagen behoorlijk vervormd, in die mate dat het eerder lijkt op een berglandschap dan op een biljartlaken... Maar de stenen zelf vertonen geen schade en lenen zich dus tot een algemene heraanleg, een herprofilering van de wegkoffer en de herplaatsing van de modulaire straatbekledingselementen volgens een techniek die maakt dat ze beter kunnen weerstaan aan de huidige gebruiksintensiteit – hoewel de gemachtigde politieke autoriteiten eerder de voorkeur geven aan het

alternatief van een vlakke toplaag in asfalt... Met een onmiskenbaar verlies aan uitstraling en een stimulans tot een hogere rijsnelheid als gevolg, op een baan die door de gladheid van het nieuwe wegdek haast een stedelijke snelweg zou worden!

Het Paleizenplein is eveneens iconisch, zij het op een andere manier. Het is aangelegd tussen het Koninklijk Paleis en het Warandepark in het kader van een grootschalige herinrichting van het publieke domein vlak na de wederopbouw van het paleis. Het gebruik van rode granietstenen uit Zweden werd destijds ervaren als een groot schandaal, maar het moet gezegd dat ze zich gedurende al die tijd erg sterk hebben gehouden! Ook daar zijn het de gebruiksintensiteit en de zwaarte van het tweeassig (openbaar) vervoer die de kwaliteit van het wegenisgeheel aangetast hebben, net als de passage van de tanks bij de defilés ter ere van de nationale feestdag! De stenen zijn intact, maar het wegprofiel is zowel in de lengte als de breedte vervormd tussen de Hertogsstraat en de Koningsstraat. Moeten we het plein daarom omvormen tot een anoniem, uniform asfaltoppervlak? Op de Grote Markt zijn de belangen zowaar nog groter: de kasseitjes zijn werelderfgoed – sommigen bestempelen ze zelfs als het mooiste plein ter wereld. De gotiek van het stadhuis met zijn glorieuze toren, de (pseudo) gotiek van het Broodhuis en de aanpalende luxueuze barokke woningen (met dank aan de verwoestende bombardementen van Lodewijk XIV) dragen in belangrijke mate bij tot het unieke karakter van deze plaats, zonder evenwel die beroemde vijfde gevel te vergeten: de kasseibestrating met hobbelige porfierstenen; bol, oncomfortabel, maar o zo enig in zijn soort! Wat zou de Grote Markt van Brussel zijn met een uniforme bestrating in glad beton of somber asfalt? Een flagrant verlies van authenticiteit, van smaak, van kleur, kortom: van alles! En nochtans worden de befaamde kasseien langs alle kanten bekritiseerd: een gebrek aan comfort en dus gebruiksvriendelijkheid, ontoegankelijkheid voor een hele reeks personen... De recente herinrichting van de zeven straatjes die uitkomen op de Grote Markt – niet geklasseerd als UNESCO-werelderfgoed, maar deel uitmakend van de beschermzone van het patrimonium – gaf aanleiding tot verhitte discussies

tussen de verdedigers van het historisch erfgoed en lobbygroeperingen van allerlei soorten gebruikers. Deze straatjes vertonen een tendens tot afvlakking, zowel wat betreft het algemene profiel (het wegvallen van het klassieke onderscheid tussen trottoir en rijweg met het oog op de creatie van een gedeelde circulatieas, met een uniforme straatbekleding van gevel tot gevel) als het straatoppervlak zelf (vervanging van de borduren door lineaire elementen in blauwe steen, het scalperen van de klinkers om een vlakke weg te realiseren en gezaagde oppervlakken die verbonden worden met platte voegen) – maar dit geldt niet voor al deze straatjes; sommige zijn uitgebroken, grondig opgekuist en heraangelegd, met respect voor het oorspronkelijke reliëf.

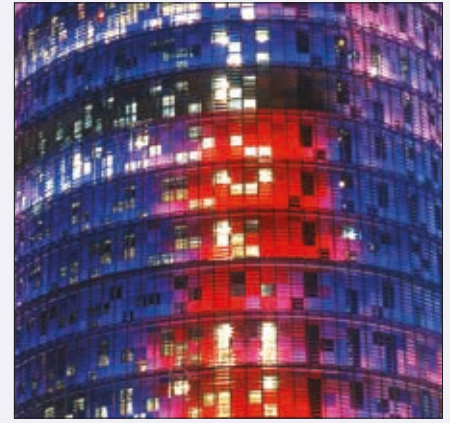

AAM EDITIONS
20 x 13 cm
28 euro

Een dik, rijk geïllustreerd boek met meer dan vijfhonderd honderd pagina's vat samen wat er op dat bewuste evenement gezegd is (het betreft vooral quasi letterlijke transcripties van de lezingen) en gaat in op alle complexe aspecten van deze problematiek – materiaalkeuze, beschikbaarheid van de materialen, de opmars van exotische varianten, het selecteren van adequate uitvoeringsmethodes in functie van het belang van de opdracht, het in rekening brengen van de legitieme eisen van verschillende gebruikers (voetgangers, fietsers, automobilisten, mindervaliden, vrachtwagenchauffeurs en anderen), de erfgoedcontext, aandacht voor het milieu en de ecologische impact van een project... Kortom, een mooie manier om de kwestie globaal en in al haar facetten te benaderen, een onmisbare leidraad voor inrichtende partijen, maar ook voor iedereen die begaan is met de kwaliteit van zijn (stedelijke of rurale) omgeving en de manier waarop we ze in ere kunnen houden!...

Yann Kersalé

Intense verstandhouding leidt tot Verlichting

Torre Agbar, Barcelona, Spanje, 2005 – arch. Jean Nouvel
Foto © Yann Kersalé – SNAIK

Yann Kersalé werd in 1955 geboren, in een geslacht van Bretoense scheepvaarders. Hij is actief als beeldend kunstenaar en legt zich al dertig jaar toe op het ontwerpen van – hoofdzakelijk architecturale – verlichtingsobjecten en -concepten. Sommigen beschouwen hem als de Franse pionier in dit domein. Het resultaat van zijn creatieve hersenspinnels is afgezien van zijn vaste installaties onder meer te bezichtigen op de Pont de Normandie, de Pont Jacques-Chaban-Delmas in Bordeaux, het Sony Center in Berlijn en de internationale luchthaven van Bangkok (architect: Helmut Jahn), de Torre Agbar in Barcelona en het Musée du quai Branly in Parijs (architect: Jean Nouvel), het Mucem in Marseille (architect: Rudy Ricciotti) en de Oude Haven van Marseille.

Yann Kersalé

architraaf had de kans om te spreken met deze beeldhouwer van de duisternis. Hij lichtte ons een heel aantal interessante zaken toe: zijn filosofie, de noodzaak van een nauwe samenwerking met de architect, zijn geheel eigen manier van werken en de wijze waarop hij speelt met de 'zwarte vorm' om tot een 'geopoëtische invulling van het nachtelijke landschap' te komen (om de titel van zijn boek uit 2008 te parafraseren).

architraaf: Kan u ons even uw verhouding tot de architect en zijn werk toelichten?

Yann Kersalé: Ik beoefen een beeldend metier, een vorm van visuele fragiliteit die ontstaat uit een spel van verschijning en verdwijning. Mijn werk komt voort uit een intense samenwerking en verstandhouding met een bepaald aantal architecten. Maar niet met iedereen, want er kan sprake zijn van onbegrip – ik ben noch een dienstverlener, noch een lichttechnicus. Wanneer ik geconsulteerd wordt door een architect, tracht ik meteen de spelregels te definiëren. Ik leg hen niets op. Het staat de architecten vrij om dit te accepteren of te weigeren, welteverstaan. Ik zal alleszins geen offerte maken in functie van hun gebouw. Ik doe hen een aantal voorstellen, doe mijn idee uit de doeken, en daarvoor is het nu eenmaal nodig dat ze dat specifiek basisprincipe aanvaarden – het feit dat ik een artistieke ingreep doe die plaatsvindt binnen de architecturale vorm die zij gekozen hebben. Het is belangrijk om een intense samenwerking na te streven, een vruchtbare synergie, een vorm van verstandhouding. Dit schrikt heel wat architecten af. ... »

architraaf: Van wie komt de vraag? De architect, de bouwheer?

Yann Kersalé: Dat kan variëren. Wanneer het om een project-ontwikkelaar of een private investeerder gaat, vraag ik hen om contact op te nemen met de architect. Ik ga niet achter de rug van de ontwerper opereren. Voor mij is het nog steeds de architect die een project vormgeeft, niet de ontwikkelaar.

JEAN, HELMUT, RUDY EN DE ANDEREN

architraaf: U heeft al verschillende creaties van Jean Nouvel en Helmut Jahn in de spotlights gezet. Hoe verliepen die samenwerkingen?

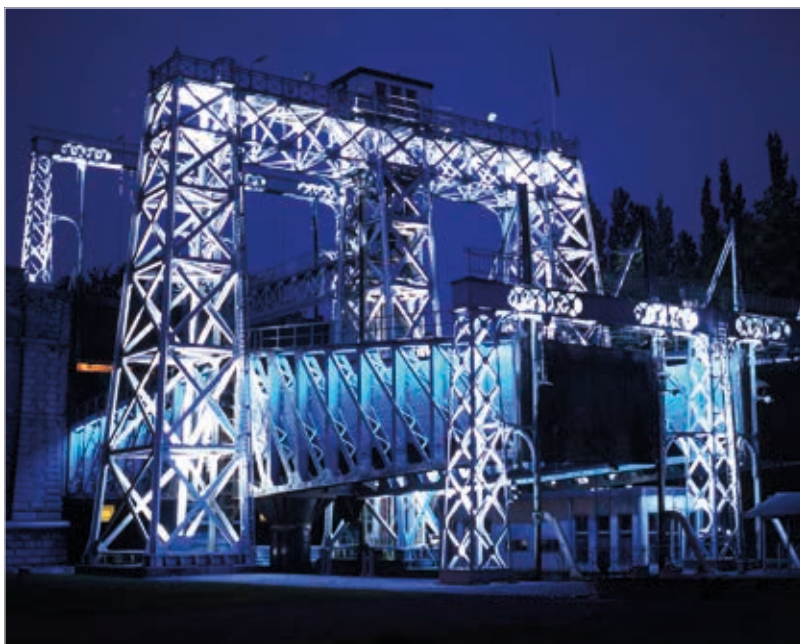
Yann Kersalé: Op dit moment is het overigens eerder Ricciotti dan Nouvel, want met Jean heb ik even geen gemeenschappelijke projecten op de planning staan. Jean is al meer dan dertig jaar een vriend. Vanwaar die affiniteit met hem, Helmut of Rudi, vraag je? Omdat zij voluit mee in het verhaal van synergie en samenwerking tussen twee ontwerpende geesten gestapt zijn. Met Frank Gehry is dat bijvoorbeeld niet mogelijk. Hetzelfde geldt voor Renzo Piano en nog een heel aantal andere 'grote' architecten, net omdat ze alles willen controleren en de zaken vooral zelf in de hand willen houden. Die affiniteit met Jean Nouvel, Helmut Jahn en Rudy Ricciotti is dus contextueel. Het zijn personen die hun architectuur enten op een plek en dus niet zomaar lukraak een object neerplanten.

KUNSTLICHT LATEN INWERKEN OP DE GEBRUIKTE MATERIELEN

Yann Kersalé: Mijn verlichtingsconcepten staan los van de zon. Ze impliceren dus een vorm van licht die de wanden of de gebouwschil een specifieke uitstraling geven, een effect dat de zon niet kan creëren, resulterend uit de inwerking van het kunstmatig licht op de bouwmaterialen die de architect gekozen heeft.

architraaf: Zijn er bepaalde materialen die onmogelijk op een goede manier te verlichten zijn?

Yann Kersalé: Neen, ik werk onvoorwaardelijk. Alle materialen reflecteren in meer of mindere mate het licht, zelfs de zwarte varianten zoals bijvoorbeeld het beton van het Mucem van Ricciotti. Sterker nog: een materiaal dat er op het eerste zicht niet meteen fantastisch uitziet,

Scheepsliften — Centrumkanaal, België — Foto's ©Yann Kersalé-SNAIK

intrigeert me. Alle mogelijke materialen, vormen en constructietechnieken interesseren me. Ik wil architecten niet in hun eer krenken, maar ik zou dezelfde benadering aan de dag leggen als het om een hoop keien ging. Ook struiken of rotsen hebben voor mij architecturale waarde.

SYNOPSIS GEÏNSPIREERD OP DE CONTEXT

Yann Kersalé: Mijn creaties zijn origineel, specifiek; ik doe nooit twee keer hetzelfde omdat de architectuur ook nooit twee keer hetzelfde is en vooral omdat we een zeer ongedwongen methodologie hebben. We zijn een klein atelier dat zich uitsluitend toelegt op ontwerp en weten dus zeer goed hoe de wereld van de architectuur, het schetsen, de voorstudie en het terugvallen op aannemers functioneert. Vandaar dat we het proces van begin tot eind voeden met elementen die het geheel erop vooruit doen gaan — in ons jargon de 'synopsis'. Ik zet mijn gedachten uiteen aan de hand van schetsen, vergezeld van begeleidende teksten die steeds het achterliggende verhaal en de link met de context verduidelijken. Ik probeer steeds contextuele verbanden te leggen en tracht dus elke keer iets te creëren dat een band heeft met de locatie in kwestie (de zee, een rivier...), en niet louter een versiering die overal tot haar recht komt. Die band kan sociologisch zijn, soms kan het gaan om een architectuur met een sterke identiteit, zoals een theater. Kijk bijvoorbeeld naar de Opera van Lyon, die een andere sfeer uitademt wanneer er een repetitie of een voorstelling plaatsvindt.

architraaf: je bent een Bretoen. Heb je een voorkeur voor de relatie licht-water?

Yann Kersalé: Ontegensprekelijk. Maar dat is geleidelijk aan gekomen, ik ben niet voorbestemd om met water te werken. Aangezien ik een kustjongen ben (ik sta aan de rand van het water, maar heb het land net achter mij), zal ik me niet storen aan een landschap in het hart van een land zonder maritieme traditie. Maar goed, water stroomt, reflecteert het zonlicht op een zeer speciale manier... Water impliceert eveneens wolken, verdamping, mist... Water komt voor in drie verschillende vormen, dus er valt veel mee te doen. Momenteel heb ik een project lopen op de nieuwe luchthaven van Denver, een immens grote roltrap in de vertrek-/aankomstzone die je als het ware onderdompelt in een soort kijkdoos en waar je als toeschouwer je eigen reis maakt. De aard van de weerspiegelingen op dit geaccidenteerde

oppervlak zal alle watergerelateerde vormen in Colorado tot leven wekken: woestijnmist, wervelende rivieren, sneeuwtoppen...

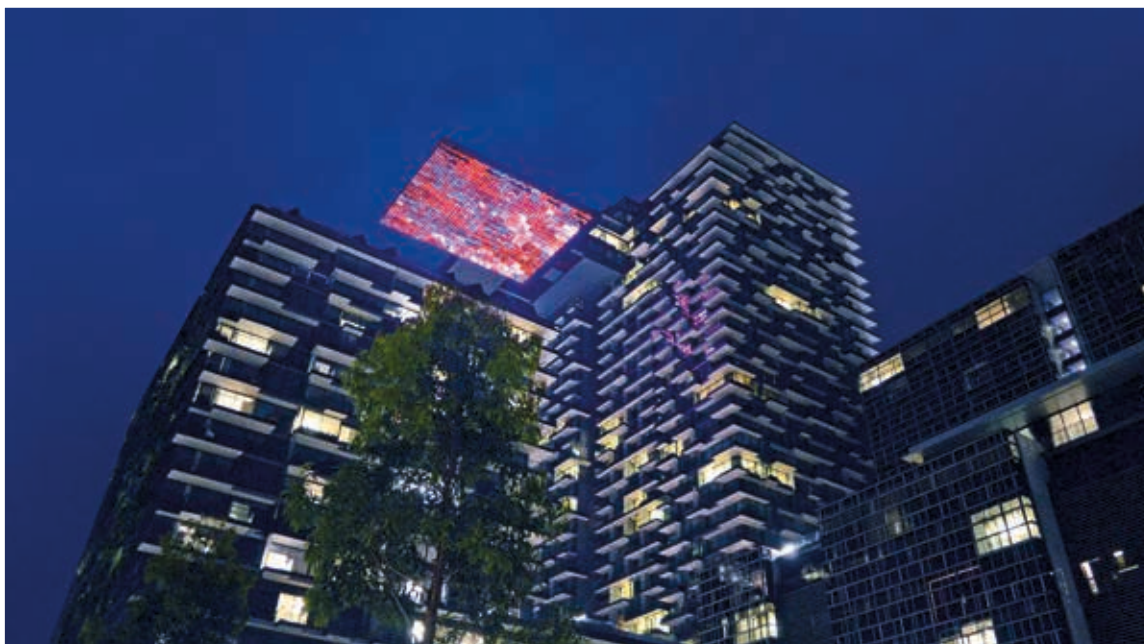
EEN KLARE, HELDERE METHODOLOGIE

Yann Kersalé: Laten we even terugkomen op de methodologie. Mijn team brengt het bedachte scenario in de praktijk in de vorm van al dan niet geanimeerde presentaties, visuele syntheses die veel betekenen voor de didactiek van het project. Vervolgens komt het erop aan om dit concept in een concreet financieel-technische plaatje te gieten. Een ander deel van het atelier houdt zich dan ook bezig met het aanvullen van de plannen van de architect met het oog op de positionering van de verlichting die nodig is om het effect te bekomen dat geïllustreerd wordt in de visuele synthese. Een derde team werknemers becijfert de kosten van het project.

Ik heb zo'n grote behoefte aan vrijheid dat ik de opgelegde budgetten absoluut als motor van de creatie moet gebruiken. Een belangrijke budgettaire limiet die me tot een pragmatischere ontwerplogica brengt, dat is als weten hoeveel ik zou kunnen hebben. Ik overschrijd trouwens nooit de aangekondigde prijs, in tegenstelling tot veel architecten. Soms is er sprake van misbruik en reduceert de opdrachtgever de prijs. Maar er is een zekere ondergrens waarbij het budget geen motor van creatie meer kan zijn. Het is me al overkomen dat ik moet zeggen: 'Ik kan niet meer, ik zie niet hoe ik kan werken met de prijs die u voorstelt. Consulteer eerder een scenograaf, een lichttechnicus'...

Ons werk is van begin af aan duidelijk. Eens de synopsis aanvaard is, hang je af van de vordering van de architectuur. Vaak worden er nog aanpassingen doorgevoerd, maar aangezien we betrokken zijn vanaf het prille begin, kennen we het terrein vanbinnen en vanbuiten — dat is niet langer een omstandigheid om rekening mee te houden, maar de logica van het spel. Over het algemeen wijken architecten helemaal niet af van het initiële concept. Vervolgens komen we terecht in een tweede fase: een verbondenheid met het project, een proces waarin we de rol van directeur spelen jegens de gedelegeerde projectmanager.

Net na de synopsis maken we prototypes, bij voorkeur op de site in kwestie. Voor torens maken we bijvoorbeeld een model (mock-up) met een gevelfragment op de werf zelf, nog voor de toren verrijst. Gedurende

Sea Mirror, One Central Park Sydney, Australië — 2013 — arch. Jean Nouvel — Foto © Yann Kersalé — SNAIK

de eigenlijke bouwperiode kunnen we buiten het maken van prototypes niets doen. Waarom een prototype maken? Om nog maar eens aan te tonen dat het concept praktisch realiseerbaar is. Het laat ons ook toe om bepaalde zaken te verfijnen, in dialoog te gaan met de projectmanager en te demonstreren hoe de realisatie er precies zal uitzien. Soms gaan er in de tussentijd verschillende jaren voorbij, soms minder, wat maakt dat we niets anders kunnen doen dan wachten tot het gebouw opdoemt, tot alle gevels geplaatst zijn, tot de steigers verwijderd zijn... We zijn de allerlaatste schakel in de keten.

Het is op dat moment dat we de boel overnemen en dat ik de installatie programmeer door het scenario voor de manier waarop de lichtobjecten in werking moeten treden te digitaliseren. Neem nu het voorbeeld van Sydney: de zee van de baai van Sydney wordt weerspiegeld in een soort 'flying carpet' dat aan de bovenkant van het gebouw opgehangen is. En dus is de programmatie van het geheel afgestemd op de beleving van de plek, de seizoenen... De programmatie kan pas plaatsvinden als alle elementen geïnstalleerd zijn, het eigenlijke moment van de creatie. Nadien is het project volledig klaar...

Tussen de synopsis en de finale oplevering zijn we de hele tijd betrokken. Heel het proces kan dus erg lang duren. Het Quai Branly-project is van start gegaan in 1998 en was klaar in 2006.

architraaf: Welk aandeel van het totale projectbudget wordt doorgaans gespendeerd aan het verlichtingsconcept?

Yann Kersalé: Een belachelijk lage som! Het schommelt tussen 1 % voor de grootste projecten en 10 %.

LED, EN ER WAS LICHT

architraaf: Doorheen al die jaren hebt u de technologie enorm zien evolueren. Hoe en in welke mate heeft dit uw werk beïnvloed?

Yann Kersalé: Ik heb me niet gestoord aan de verkleining van de lichtobjecten aangezien ik van mening ben dat je de eigenlijke lichtbron niet mag zien als je in een contextuele omgeving werkt. Wanneer ik vaste

installaties verzorgde, heb ik veel gewerkt met neon, dat veel voordelen heeft qua levensduur en weerstand tegen klimatologische variaties. Sinds de opkomst van led, gebruik ik het echter helemaal niet meer. Momenteel beschikken we over driekleurige ledprojectoren. Deze systemen kunnen gestuurd worden zoals je wil bij het programmeren van het geheel, zodat je het echt kan doen leven. De technologische evolutie was voor mij fantastisch omdat ze verlopen is op de manier die ik wenste: een kleiner verbruik, maar vooral ook de langere levensduur van leds. Ik werk al vijftien jaar met ledtechnologie. Aanvankelijk was dit niet evident, tot de automobiellindustrie zich erop heeft gestort, alles in een stroomversnelling terecht is gekomen en de kosten zijn afgenomen, wat ervoor heeft gezorgd dat we kunnen doen wat we vandaag doen. En bovendien kunnen we twee nullen van het energieverbruik schrappen in vergelijking met wat we voorheen verbruikten. Als artiest interesseer ik me niet enkel in het verbruik, maar ook in de levensduur — ik wil duurzaam werk afleveren dat minstens tien jaar zonder problemen functioneert. En leds zijn nu eenmaal gemaakt om te blijven functioneren.

architraaf: We moeten behoorlijk ver terug in de tijd om projecten van jouw hand in België te vinden. Tot in 2008, op de Grote Markt van Brussel, al ging het daar om een kortstondig project. Voor een 'vast' project moeten we nog verder terug, naar de scheepslift in Strépy-Thieu. Hoe komt dit?

Yann Kersalé: Indertijd gebeurden er in België veel interessante zaken met bruggen en straten. De scheepsliften bijvoorbeeld zijn wereldwijd. Sindsdien heb ik inderdaad geen Belgische projecten meer gehad. Behalve in Bergen, het Notre-Dame de la Rose-ziekenhuis, een buitengewoon 'zeeslangproject' dat echter bijzonder traag vordert. Ik denk dat het vandaag mijn langstlopende project is, en dan hebben we het over twaalf à vijftien jaar. We gaan er elke twee-drie jaar langs om een synopsis-element toe te voegen, maar het is nog altijd niet klaar.

LiTC

logistieke innovatie in een duurzaam kader

/ Signum+ architects

/ Nikelaan 1 – 2430 Laakdal

Op de site van het logistieke centrum van Nike ELC in Laakdal, meer bepaald op het schiereiland in de bestaande vijver, vind je sinds de lente van vorig jaar het Logistiek Innovatie- en Trainingscentrum (LiTC). Het markante complex biedt plaats aan vier leslokalen, een praktijklokaal, een beheerraadzaal, twee koppelbare auditoria voor telkens honderd personen en een foyer op het gelijkvloers die alle ruimtes met elkaar in verbinding brengt. Het gebouw is een toonbeeld duurzaamheid en behaalde in ontwerpfase alvast een BREEAM-score van 89,6 %.

Het opvallende volume is ingeplant op een kunstmatig, naar de snelweg gekeerd maaiveld. Hierdoor vormt het beloopbaar groendak – met Finse looppiste – een knap, akoestisch schild dat visueel volledig tot zijn recht komt in de natuurlijke omgeving. In de richting van het Nike-terrein plooit het gebouw zich geheel open naar het licht en het water, zodat de opleidingen en trainingen kunnen doorgaan in een inspirerende omgeving. De gevel aan de zijde van de vijver is opgevat als een organische façade, afgewerkt met een thermisch verduurzaamde houten gevelbekleding. Het gebouw is toegankelijk via een voetgangersbrug.

Het LiTC streeft een BREEAM Outstanding-duurzaamheidslabel na – een totaalscore van minstens 85 %. In de Design Stage werd alvast een interimcertificaat van 89,6 % verkregen. Dit betekent dat behalve aan de uitstekende energieprestaties van het gebouw bijzondere aandacht is

besteed aan het gebruikscomfort, de materialen en hun verwerkingswijze, de waterhuishouding, het afvalbeheer en de constructiemethode. In concreto werd het uitstekende energiepeil gerealiseerd door alle gebouwonderdelen (vloer, dak, muren) te realiseren in materialen met een hoge isolatiewaarde. De gebruikte materialen zijn Cradle-to-Cradle, FSC-gelabeld en VOC-vrij.

Voor de verwarming en koeling van het gebouw maken de geïnstalleerde klimaatregelingseenheden gebruik van vijverwater, dat eveneens ingezet wordt om de toiletten te spoelen. Het geproduceerde afvalwater wordt grotendeels gezuiverd in een aanpalend rietveld. Drinkbaar water wordt enkel gebruikt voor drinkwatertoepassingen. Tot slot kreeg ook het akoestisch comfort binnenin het gebouw de nodige aandacht – alle afwerkingsmaterialen hebben namelijk een hoge geluidsabsorptiegraad.

/ signum+ architects

Kortrijksesteenweg 1144 – 9051 Gent
tel. +32 (0)9 269 10 90
www.signum.be

/ Studiebureaus

Technum

/ Bouwheer

IOK

/ Aannemer

Democo

/ Foto's

© Laura May

Lokaal kopen,
is goed voor het milieu.

Kiezen voor Belgische steen ook.

Meer dan 300 miljoen jaren hebben ze gerijpt, en ze kennen vandaag dan ook hun gelijke niet. De 17 variëteiten Belgische steen zijn edel, prachtig en leveren topprestaties. In tegenstelling tot gelijk welk imitatiemateriaal kaderen ze in het algemeen beleid van duurzame ontwikkeling. Dat bewijzen de levenscyclusanalyses die de Luikse universiteit in 2010 uitvoerde. Wie voor deze steensoort kiest, zet een eeuwenoud vakmanschap voort en steunt de lokale werkgelegenheid. Kortom, Belgische steen is niet te evenaren

PIERRES & MARBRES WALLONIE

| www.pierresetmarbres.be |

Caserne

Woningen in de historische stadskern

/ Atelier d'Architecture Matador

/ rue des Trois Boudins et rue des Arbalestriers – 7000 Bergen

Dit project werd onlangs twee maal bekroond op de Grote Prijs Architectuur van Wallonië. Het komt voort uit een publiek-privaat samenwerkingsverband dat in 2006 op touw gezet werd door de stad Bergen, meer bepaald via een gelimiteerde prijsvraag. Het doel van de wedstrijd was het toekennen van de eigendomsrechten van het laatste belangrijke beschikbare bouwterrein in het historische stadscentrum aan een laureaat met een goed concept, en niet zozeer aan de hoogsteieder. De stad Bergen nam de kosten voor de inrichting van de publieke ruimte op zich.

Grote Prijs Architectuur
van Wallonië 2015 en speciale
prijs 'Reconstruire sur la ville'

Het kwam erop aan een woonproject te ontwerpen – 120 woningen, enkele diensten en winkels, 150 parkeerplaatsen en een collectieve private tuin – op basis van een opgelegd overzichtsplan, gedreven door een gebrek aan beleving in het hart van een wijk die enkel uit belangrijke publieke voorzieningen bestaat, een stuk stad dat er op avonden en in weekends verlaten bijligt. Het winnende project komt echter los van de initiële gebondenheid aan het overzichtsplan en benadert de stedelijke ruimte en de plaatselijke woonomstandigheden een stuk ruimer, tot buiten de opgelegde perimeter.

Het woonblok in kwestie is het grootste in de Bergense binnenstad. De omvang van het geheel wijst op een dubbel manco: enerzijds het feit dat het de noordoostelijke wijken van de stad isoleerde, waardoor de omwonenden rond moeten rijden om het historische centrum te bereiken, anderzijds de afwezigheid van een manifeste publieke ruimte in vergelijking met de rest van de stad.

In het opgelegde overzichtsplan waren drie essentiële waarden opgenomen die het project moest weerspiegelen: een kleiner blok vormen om de band met het aanpalende ministerie van Financiën aan de noordzijde te beheersen via de creatie van een ruime collectieve tuin in het hart van de site, het doorwaadbare karakter van het blok benadrukken en de schaal van een erg lang, lineair bouwwerk nastreven. Om dit alles volledig tot uiting te laten komen, is het initiële masterplan aangepast: het geheel is uitgepuurd om het lengteaspect in de verf te zetten, er is een afbuiging voorzien om nieuwe zichten te creëren en er zijn vormaanpassingen gebeurd om de geometrieën op elkaar af te stemmen en de gebouwen op de site te laten fungeren als een geheel.

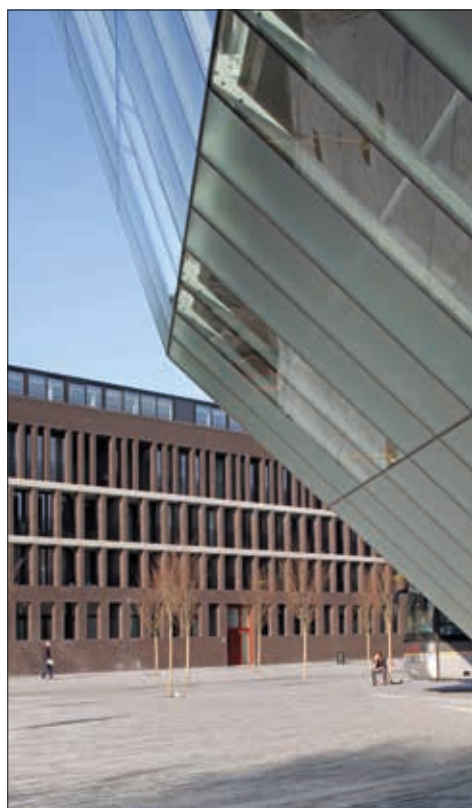
Ondanks deze ingrepen blijven de site en de publieke ruimtes nog steeds wanordelijk en ambigu. De architecten weken af van het opgelegde overzichtsplan door een klein gebouw toe te voegen, de kern van de nieuwe stedelijke inrichting die dezelfde geometrische regels volgt als voorheen geformuleerd, maar die zich tot buiten de grenzen van de wedstrijdperimeter uitstrekt.

Wat is de impact van dit kleine bijkomende gebouw?

1. Het vormt een tweede blok en geeft zo als het ware het andere deel van de site vrij, dat plaats biedt aan een kleine collectieve tuin.
2. Het genereert een 'bureneffect' door zich recht tegenover het lange gebouw te positioneren.
3. Het genereert publieke ruimte door een nieuwe, tweeledige plek in diabolovorm te creëren waarvan elk van de driehoeken een van de geïdentificeerde objecten in de picture zet, en dat terwijl het ze samenhoudt via de lineariteit van het lange gebouw.

Uiteindelijk is de magere topografie verdicht via het ontstaan van de diablo, die een 'hoge' en een 'lage' plek creëert, voorbehouden voor zachte mobiliteit.

Voortaan betekent wonen in Bergen het inplanten van appartementen tussen publieke voetgangersruimtes en collectieve tuinen die stedelijke kwaliteiten garanderen in het historische stadscentrum. Door de verschillende wooneenheden te ontwikkelen met het oog op een collectieve ambitie van samenleven (de appartementen bevatten grote verscheidenheid aan typologieën), draagt het project bij tot de ontplooiing van de architectuur in de stad door ze te verrijken met een nieuwe publieke ruimte voor de bewoners van de wijk, de Bergense burgers en de gebruikers van alle instellingen die zich in de nabijheid bevinden.

/ Ontwerpers

Ontwerpde architecten: **Atelier d'architecture Matador (+ Robbecht en Daem** in wedstrijdfase)

voerende architecten: **Atelier d'architecture Matador + Bureau Bouwtechniek**

Atelier d'architecture Matador SPRL

avenue Van Volxem 264 A – 1190 Brussel

tel. +32 (0)2 534 30 84 – www.matador.be

/ Medewerkers

Marc Mawet, Olivier Bourez, Olivier Dubucq,
Francesca Crosby, Julie Janssens

/ Stabiliteit

Planet Engineering

/ Speciale technieken

Himmos nv

/ EPB

Détang Engineering

/ Bouwheer

Himmos nv

/ Algemeen aannemer

Antwerpse Bouwwerken, Antwerpen

/ Foto's

© Maxime Delvaux

Caserne

Specifiek ingerichte publieke ruimte op de site van de Leopoldkazerne

/ Atelier 4d

/ place du manège en place Heupgen, Bergen

De inrichting van de publieke ruimtes van de Leopoldkazerne kadert in de denkoefening omtrent de revival van dit stedelijke geheel. De uitdaging is buitengewoon om verschillende redenen: gelegen binnen de muren van wat allicht de laatste 'vrije' site in het stadscentrum is, bezit deze nieuwe publieke ruimte een uitstraling die vergelijkbaar is met die van de zeldzame iconische plekjes in de stad. Bovendien maakt ze door haar ligging – middenin 'de culturele kilometer' van Mons 2015 – automatisch deel uit van het bruisende culturele leven op naburige locaties: Fondation Mons 2015, Arsonic, theater le Manège, Mondanéum...

Grand Prix
d'Architecture
de Wallonie

De kazernesite groeide uit tot een stedelijke kanker door de verloederende van de militaire gebouwen, maar is weer helemaal opgewaardeerd na een paar opeenvolgende prestigeprojecten (het justitiepaleis, theater le Manège). Het laatste in de reeks was de bouw van een honderdtal wooneenheden. Dit project, dat werd uitgedacht door Matador, heeft de verdienste dat het de geometrie van de publieke ruimtes helder definieert.

De publieke ruimtes bestaan uit twee grote, driehoekige plaatsen die in elkaar overlopen en zo samen een diabolovorm aannemen. Het topografische verschil tussen beide plekken komt tot uiting via de creatie van een brede architecturale trap.

De inrichting van de Place Heupgen, die bewust sober is vormgegeven, zet het meest markante element van de site in the picture: de Tour Valenciennoise, die deel uitmaakt van de middeleeuwse omwalling met vestinggrachten van de stad Bergen. De bomen, de zitbanken en de verlichting zijn scherp uitgelijnd.

De Place du Manège, die rechtstreeks aansluit op de binnenplaats van de Fondation Mons 2015, heeft dan weer meer de vormgeving van een klassiek wijkplein. De bomen, de zitbanken en de verlichting zijn er eerder ongeordend gepositioneerd.

Het geheel vormt een eenheid door de uniforme vloer- en trapbekleding. De blauwe steen draagt bij aan de accentuering van de contextuele elementen: de toren, het glaswerk van theater le Manège en de wooncomplexen in donkerbruine baksteen.

Het verlichtingsconcept is afgestemd op de specifieke eigenschappen van de twee plekken: ordelijke lijnen en een verlichting die de Tour Valenciennoise in de schijnwerpers plaatst voor de Place Heupgen; willekeurige lichtstippen die een scenografisch effect creëren dat doet denken aan het naburige theater voor de Place du Manège.

/ Atelier 4d SPRL

avenue Albert 1er 77 – 5000 Namen

tel. +32 (0)81 21 48 20

www.atelier4d.be

/ Bouwheer

Stad Bergen

/ Aannemer

Nutons

/ Foto's

© Maxime Delvaux

Steenbouw

Grand Prix
d'Architecture
de Wallonie

GS3, een van de pioniers in BIM

GS3 architecten uit Brussel is een van die architectenbureaus die hun werking voortdurend trachten te verbeteren. Tase had een ontmoeting met een van de vennoten, architect Vincent Dehon, voor een gepassioneerd gesprek dat onvermijdelijk richting BIM evolueerde.

Kan u uw bureau even in enkele woorden omschrijven?

GS3 is een architectenbureau dat bestaat uit tien medewerkers, waaronder vier vennoten. Onze projecten omvatten voornamelijk gegroepeerde woningbouw, een beetje kantoren en een absolute specialiteit: metrocomplexen. 40 % van onze omzet realiseren we op de publieke markt, de rest is privaat. De naam GS3 weerspiegelt de geschiedenis van het bureau: 'Groupe Structures' van de derde generatie.

Vanwaar die bijzondere verwijzing naar het ontstaan van het bureau?

Groupe Structures is opgericht in 1949 en was de voortrekker van het modernisme in Brussel. Het bureau kwam tot het besef dat men niet meer kon bouwen zonder de verschillende bouwgerelateerde disciplines met elkaar te combineren. De naoorlogse gebouwen werden technologische objecten. In die periode zijn enkele belangrijke iconen ontworpen: het NAVO-complex, het CCN-gebouw, WTC 1, 2 en 3, het Paul-Henri Spaak-gebouw (Caprice des dieux). Wanneer ik in dienst ben getreden, had het bureau nood aan een nieuwe wind. Samen met mijn medevenoot Christian Arpigny heb ik de fakkel overgenomen, al wilden we duidelijk maken dat we gehecht zijn aan de belangrijke erfenis die ons nagelaten was.

© Philippe Bruwier — Louise Centre

Laten we het even hebben over jullie specialiteit: metro's.

We waren betrokken bij de realisatie van meer dan twintig Brusselse metrostations (metroliften) en hebben recent het Koning Boudewijn-station, CERIA en de premetroperrons aan het Noordstation gerenoveerd. Het gebouw situeert zich rond de toegangen tot het ondergrondse station en is toegankelijk voor personen met een beperkte mobiliteit. We hebben eveneens bus- en metrostelplaats Jacques Brel gebouwd (gedurende onze transitie van GS naar GS3), die destijds de voltooiing van de fameuze 'lijn twee' mogelijk heeft gemaakt. ... We worden als enige Belgische bureau geciteerd in een boek over de geschiedenis van metrostations over de hele wereld: *Level -1*, uitgegeven door Braun.

Het Louise Centre-project is een van jullie meest emblematische projecten.

Inderdaad, het betreft een grondige renovatie van een gebouw met een vloeroppervlakte van 15.000 m², en dat terwijl 60 % van de kantoren in gebruik bleef. Dit werd enorm op prijs gesteld door onze klant! In deze omstandigheden moesten we creatief zijn om de gevel integraal te kunnen vernieuwen, maar we zijn erin geslaagd. Het gebouw is uitermate energie-efficiënt geworden en heeft een BREEAM Excellent-label behaald.

België wordt te klein volgens jullie. Zoeken jullie ook emplooi buiten onze landsgrenzen?

Ja, meer bepaald in Afrika. Het is daar dat er het meest te doen is. We hebben een project lopen in Congo en Kameroen en hebben er andere die zich in een voorbereidende fase bevinden. De grote uitdaging is het vinden van goede lokale partners, met wie we in een sfeer van wederzijds vertrouwen kunnen samenwerken.

Van welke technische hulpmiddelen maken jullie gebruik bij het ontwerpen van gebouwen? Aanvankelijk gebruikten we AutoCAD en zijn we haast vanzelf overgeschakeld op de versie 3D Architecture, om dan in 2008 de echte stap richting BIM te zetten. In tegenstelling tot veel andere architectenbureaus hebben we onze projecten meteen integraal gerealiseerd met Revit. Het numerieke model maakt dat we er naast gedetailleerde plannen ook 'snelle' 3D-visualisaties kunnen uithalen, zodat we het project in een overleg met andere bouwpartners of in een contactmoment met de klant makkelijk inzichtelijk kunnen maken.

Hoe is die overgang naar Revit en ontwerpen in BIM verlopen?

We werken samen met de firma Tase, die ons software, vorming en vooral coaching en ondersteuning biedt. Ze zijn gespecialiseerd in architectuur en hebben architecten en projecttekenaars in dienst. GS3 maakt eveneens deel uit van hun werkgroep 'Tase Expert', die ervoor moet zorgen dat we mee zijn met de nieuwste ontwikkelingen.

Welke boodschap heeft u voor bevriende studiebureaus?

We delen het numerieke model vrijwillig omdat onze knowhow zich elders situeert. Maar we verwachten toch dat ook zij zich stilaan op BIM gaan toeleggen.

> TASE SOLUTIONS

Av. Col. Picquart 51-53

B 1030 Brussel

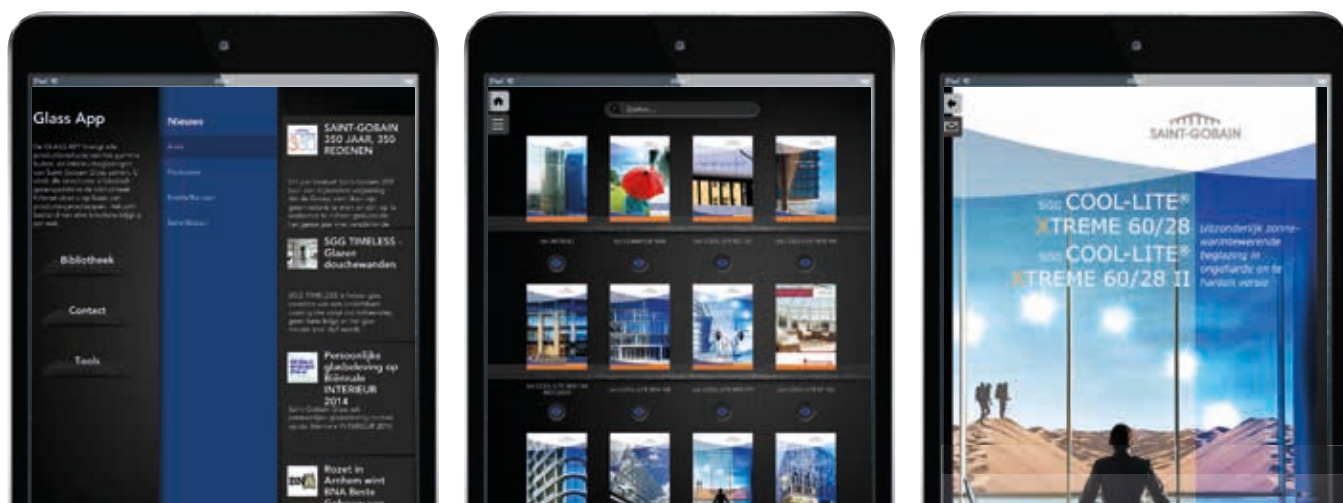
Tel. +32 (0)2 247 92 05

cad@tase.be – bim@tase.be

www.tase.be

Nieuwe App!

Download de GLASS App. Een schat aan productinfo!

Met de GLASS App op je tablet heb je alle productbrochures van Saint-Gobain Glass altijd up-to-date.

Beschikbaar voor tablets in de App store van Apple voor iOS 6 en hoger, in Google Play voor Android, en via **www.the-glass-app.com**.

- ✓ Easy-to-use
- ✓ Productinfo in enkele kliks
- ✓ Uitgebreide waaier aan Saint-Gobain Glass producten
- ✓ Laatste nieuwsberichten

DOWNLOAD OOK

